

դՅՅԵՐԱՍՅՐԴ ԸՂԻԶՈՅՄԹԻ

Զ. Մանուկյան

ՈՒՅՈՐՄԱՅԻՆ

ԸՂԻՆՈՅՄԵՆ

36309

Զո՞ջանո՞տ, ու՞ժի՞վ խճուճուճուճուճ
 թ. 11, 1911-1913

Վ. Ջ

III. ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი .

(აქ აღნიშნულია არა ყველა სიტყვა, არამედ მხოლოდ ისეთები, რომელნიც საზოგადო ქართულში ან აღარ ან და ცვლილებით იმარებიან).

ბბლჲჲ, უფერული ცხენი, ქათამი ჳ სს. (სხას ლექს.: „ამლჲჲ, ჳრჲ-
 აბრჲჲჲ, აბრჲჲჲ. [ლი ცხენი“).

აბურთუნაჲჲ, ივეუქა, აენთჲ უტბაჲ, ВОСПЛАМЕНИЛОСЬ.

აბუეტ, აბუეტი, ეეეჲჲ.

აკებანა, გება; მენაჲ ააგა, ვენახი შესარა.

აგრობან, აქეთკენ. ეზირისზირება სიტყვას აგრობან, იქითკენ. შუა-
 დარე: აგრე—იგრე, შაგრე—ეგრე. [იანცეს.

აგანცება, აკლებ; აივანცეს, აიკლეს, აიფორიაქეს. შუად.: ანცი,
 აკლანსგა—კლანსვა, დამკლავება; აიკლანსა, დამკლავა ანუ დავიკარ-
 ალ, (ნ. ჳაღაჲ). [წასა; გურ. აკაპიწება.

აღაფ, საქონლის საკეებაჲ (ბზე, ბურღა, თივა და სს.).

აგაღვა, კალას-ბართი მიწის ზირიდაჲ ბაღასის ძირიანად შეჭრა.

ამზორება, დამურალება, მზორის სუნის აშება. ამზავრდა, ამურაღ-
 და; გურ. ამძორება.

აკადინებს, სტანჯავს, აწვალებს, ცხვირში ძმარს ადენს (წარმო-
 სდგება ზმნიდაჲ კადვა—ქვის გლა, თლა).

ამაწვეველ, შედმართი გზასედ (ამოსასწვეელი .

ამოგდინგავ, ამოგაკდებ ძირიან-ფესვიანად.

ამოძურვა, კაღთაჲ ამოჭმურა, კაღთა ამოუნება.

აჲ=(აღს), ის=აის; აღს მინას? აის ვინ არი? აღს თაღს, აის მთას.

აღღ	}	აიღე;		აღღ	}	აიღე;		აღღღ	}	აიღღე;
აღღან		აღღან		აღღან		აღღან				

გაღღ	}	გაიღანე, აიღანე;		მაღღ	}	მაიღანე.
გაღღან		მაღღან				

აღეონ, აიღანე; აღეონ, ავიღანე; მაღეონ, მავიღანე; მაღეონ, მა-
 იღანე; მაღეონა, მაიღანა. აღეონ აიღეონ აიღეონა აიღ-
 ეონით აიღეონით აიღეონეს.

აჟანგურ, ანჯაგელი... „ანჯაგელი ჯაგდებოდა, ქალსა გული უკვ-
ანაძეოდა, ანამადა. [დებოდა“.

ანანი-ქარ, (ა)რანის მხრის ქარი.

ანდეკაჲ, დევი, სვ. დავ, მეგრ. დემი, ნდი.

ასტა, ასტაჲ; დასტინა, დასტინა, შესტა, შესტაჲ.

ასტამ, ასტამი, სვ. ასტამ, უდ. ისტამ.

ატოლებჲ, მიუუდებჲ; დატოლებჲ.

ატვანტვანებჲ, გამათრახებჲ თუ გასახვრით კანის აწითლებჲ, ცუ-
მა ტუვანის დასკდამადის.

აქათეენ, აქეთეენ. ეპირისშირებჲ სიტევას იქითეენ—იქითეენ.

აყარ, სხეენი. (სბას ლ.: „აყარი, სხეენის ლატანი გინა სავილარი“).

აყივებჲ, ადივებჲ. სვ. ლი-ყვინი.

აყოლაჲ } ატუდამა; | სუ შეეოლები } სუ ამტენისარ, სუ შეეპი.
ატეხებჲჲ } ატუდამა; | სუ შეტეხები }

აყრჲ, ხირხლების განიარხლა ჩომოყრა, ხირხლების გამომძრობა.

აშარკლა, წელსედ ქანაობა ფეხებ აწეულად.

აწილვან, დღეებში რამ მაწინი საკარაქე წინწკლებს მოიკიდებს.

ახევა, ახევაჲ, ხევა. ახივ, ახვი.

აკორვა, უშნოდ გდება (კატსედ იტევიან); გადატეღარჭვა ბრიეკუ-
ახლ, ახლჲ, ახს. [ლად, აყირავებჲ.

ახლი-წილ, დანიშნულ-დაწინდულ ქალის მოსაკითხავი კერძი.

ახურ. ახარი, ბავა.

ბაბასილ, ბუასილი (სბას ლექს. ბავასირი).

ბაზბაჲ, დიდდუმიანი ვერძი (თუშური ყაჩი).

ბათათ, მსუნავად მომტორავი, ბათათა.

ბაკანი, დიდი ზინაკი (კუღბაკანაჲ, კუ), სვ. ფაკან, ჯამი; უდ. ზინაკ.

ბ.ლ, ბაღი; მ. ბული, ს. ჭებ, უ. ბაჭი, წ. ბაღი.

ბაღღუნუ, ბაღღოჯი.

ბ.ნგლ, ბანჯგული, წვრილი ბეწვი.

ბანგურა, აბურძგნული, ბანჯგულიანი (უფრო ძაღლზე იტევიან

ბანკია, დევი-კაცი, ტროყი. [ხოღმი).

ბანდ, ცხელი ჭურჭლის შესადგამ-გადმოსადგამი ჭკვიანის ნახად გა-
დაკრული ნაჭრები. საბას ლექსიკონში ჭკნჯო, ცხელის
ჭურჭლის გადმოსადგმელი შალი.

ბანდრი-გატაღ, ველური კატა, ბარის-კატა.

ბანანბარ, ბარიბარი, სწორი.

ბანანბოღ, საიუტკრე სურნელთაგანი ბაღანი.

ბანდღლიან, აბურძგნულ-ჭურჭლიანი.

ბანჯარ, მატულის ძაფი, დახდა. (მისგან ჭკვიანებსა და შაღებს ქსო-
ბებერ, დედაბერი; მ. დედიბი, ს. დედაბერ. [კენ].

ბებრბაღ, ბებია, დიდედა.

ბენდამ, უღო.

ბენტერბაღ, ეგეჩი, გამშტერებული; გურ. ბენტერბაღი.

ბზიკ, კრახანა, ირა; მეგრ. და გურ. ბზიკი.

ბზიკ, ბზ!, ბზუკ! სიტყვიდან აბზუება.

ბიზაღ, ბიძა; მ. ჯიმაღი (ძმაღი?), ს. ბუბა.

ბიბაღ, კომში, ბია; უღურ. ფუშა

ბიბილაღ, ბავშვთა ერთ ლამაზი.

ბირკ, მცენარე, რომელსაც ეკლიანი ბირკები ასხია, ძურწა.

ბიდ, კატის უღვაში.

ბიჩაღ, ქაღბატონი, ბეჩა (თათრ.-ფეკურ სიტყ.).

ბიჯენ, ბნელი. ბიჯენ ღამეღს, ბნელი ღამეღს.

ბიჯუგ, ბიჯუგი. სვ. ბიჯი. [რახი“].

ბიზან, ტკბილისგან მოღუღებული ღვინო (საბ. ლ. „ფეტვის ბუ-
ბიღუღბაღ, ძლიერი ციებ-ცხელებს (ანთებს?)

ბიზბილაღ, ბიზბილაღი, მეგრ. ბარბაღი, სვ. ბარბილა. [ნაჭერი.

ბიზტოღ, გორანი, მრგვალი ბელტი. ბიზტოღ, კახაღს ეველის

ბიზინ, ტყიდგან უღელზე ბით მოთრეული ტიფი, აკაფული ხე.

ბიზინ-თირ, გრძელი ტიფი სახლის თავზედ და კავებ გადასაკიდებელად.

ბიზინუსი (ეჩ-ბიზინუსი), ლეჩქზე მოსაბმელი ვერცხლის სამკაული.

ბიჭკენი (საბას ლექსიკ.), უღ. ბუქენ, წ. ჭუქენ, მ. ქვარა (ქ-
რა), ს. მაჭიკ (შკად. გაჭიკნული, მაჭიკი).

ბიღღღაღ, ღამეღს (ქათამი).

ბიღღღაღ, ეგერიღი ირმისა ანუ ღმუიღი მოხვრისა.

ბაშაყ, საოდოშე კონს-თავთაფები.
 ბრანქ, ზღართანნი (დიდი ხის მოტუნა-დაცემასუ). [გაცლილი კანი.
 ბრეჟ, ბრინჯისკან (ხალთუქისკან) გაცლილი კანი. გურ. ღომისკან
 ბრეკ = დაბრეკულ, დაბრეცილ-ფეხებიანი, КОСОЛАННИ.
 ბრინყ, ბრინჯი, უდ. ბირინზ; წ. ბრინზ.
 ბრავალ, ბრავიული, მეგრ. ბერწული.
 ბრულ, მხეფლისა ან ეკლის დაბურული ბუჩქი, ბარდი.
 ბუდრუგანაჲ, ზაწია ქონი, გურ. თქოქი. (ბუდრუგანაჲ = ბუდრუგი
 წარმოსდგ. ბუდობიდაჲ: ბუდე, ბუდური, დამცირებით ბუ-
 დურა, ბუდრუგა, ბუდრუგანა).
 ბუგ, ბუ; მ. ბუ (დე); სვ. დორდელ.
 ბუზან, მუშტი (სზანს.), სვ. ჯუგზარდ.
 ბუთქ-ბუთქი, ბუჩქ-ბუჩქად აბეთქებული მცენარე (სვ. ლი-ბუთქ).
 ბურანაჲ, ტრიან გოგრისა და ხორცის ბორანი.
 ბურგელაჲ, თბობა (ზმნიდაჲ ბურგა, დაბურგა). გურ. ბორბაჲ.
 ბურნა, ქინქლა. საბას ლექ.: ბურნა, ღვინის ქინქლა.
 ბურზღუმ, კრიკინა. საბას ლექ.: „ბურძღენი, უურძნის კლერტი“.
 ბურჯულაჲ, კუნწულა, გურ. ბურჩხი. (საბ. ლ. ბურჯღული, დიდ-
 ბუშტავაჲ, ბუშტი. [დიდი ნაბერწული).
 ბუტულ, ბუზანკალი. „საქონელს ბუტულ შეეკარა“, საქონელი და-
 ბლანზ, ბრაგვანი, ბლანზანი. [ბზუკულა.
 ბლუნვაჲ, ბობლვა, ბლუნვა. ბლუნი-ბლუნი მოდის.

ბაგაჲ, მიუხვედრი, გაუგებარი. გაგაჲს, მიუხვედრია.
 გადაბიჭება, გადაბიჯება. გადმაბიჭ, გადმოაბიჯე.
 გადახორწა, გარდხევეწა, გაიქცა.
 გადაჲ, გადადი, გოდმოჲ, გადმოდი, გადავდი, გადავდივარ.
 გადნაშობ, საშეშედ გადაჭრილი ტუის წარათი.
 გაზალიანება, გაძალიანება, მეტის მეტი ყურა (მცენ.), ძალზე და-
 გალაფა-ებიან, ნამეტურ ზირდიდა კაცი. [დგომა, დაუმორჩილებლობა.
 გალანლაღება, გავლება. გალანლაღა, გაავლო სარეცნი. ლანლა-
 ღობს, ჭეუზალაობს.
 გამაღეონა, კრუხმა წიწილები გამოჩიკა, გამოიყვანა.

განარებულა, ამწვავებულა, ახურებულა (გასათხ. ქალზე იტ-
გაჟოროტდა, გაწურა, გაბრახდა. [უფიან ხელზე].

გაღ, გადი, ადი. გამეღ, გამე, გამედი. ხეზე გაღ, ხეზე ადი;
ექაღთი გაღ, აქეთგან გადი. მიმართვა ბრძან. კილოზე:
შუღა, გაი?! ამგვარადღე: მთი, წაი, შაი (შადი), ჩაი (ჩა-
დი), ჩომთი (ჩამთ), შომთი (შემთ), თმთი (ამთ), გამთი!?

გარუსებთა, გაჩანაგება. [(ხმის ამადღება ბოლო ხმოვანზე).

გატანებულ, დედუფლის მაურიონი; გამეატანებულ ნიების მაურიონი.
გათრანგდა, საშინლად გაბრახ-გაცხარდა; გურიძი: გაიფრანგა, ია-
რადს ზირი გაუბრუნდა, გაუაფრანგა.

გაღორება, ძლიანი ზრდა (მცენარეთა). [ღება, გაღებება.

გაშფოთება, შებეული საქმეული სიტყვა-შანაქებისაგან რომ შეწუნ-
გაჩიება (ჩიება), საიდუმლოს გამხელა; მ. ჩიება. გაჩანა—გაუშინილა.

გაჩქებება, გაშეტება; როგორ გაიჩქერი? როგორ გაიშეტე.

გაწინებება = წინტება, წინება, თითო-თითოდ რომ მოუგო ვისმე და
ხელ-ცარიელი დასვა. გაგწინე, მოგიგე სრულად.

გაწკარტიანება, გატანჯავს უწყალოდ, მოსვენებას აღარ გაძლევს.

გაჭინტულ, ზეთ გამოწურული ნიგოზი. [ნახე წკირტიანი.

გაგებება, გატება, გახება. გაგებ, გატებე; ნაკებ, ზურის ნატები.

გქლანბიძება, ახვარა (ქვემძრ.). [თანხ.

გქლ, გველი. ცხენი-გქლ, ცხენის გველი, მეტად შხამიანია, მოწი-
გქლანბიძება, გველანბი. მეგ. გვერშანი, სე. გველიარშანი.

გქლხუგებება, გველხოკერა.

გქრც*), ახლოს; გქრცგქრც, ახლო-ახლო; სე. იველიან.

გქრდ-გქრდ, გვერდელათ, იგვრდივ.

გზას-წასვლა, იოლად წასვლა (თათრ. ,,იოლა გეთმად“, ,,გზას
წავლა“, როგორმე ხელს მოვიხატავლებ.

გაჟ-გაჟ, ძროხის დასამაკებლად მოზვრის წაქეზება.

გამგა, საღებო ადგილი სოფლის გზაზე.

*) წარმოსდგება სიტყვიდან გვერდი. გვერდს ანუ გვერც
და აქედან გქრც. ეს სიტყვა ამავე მნიშვნელობით იხმარება მესხურ და-
ვითნის ქრონიკაში და იწერება ასე: გურც (სამი ქრონიკა, ე. თაყაი-
შვილის გამოც., გვ. 89).

გირეკ, გირაკ.

გირც, ხინკალი ჭინჭრის, ხორცის, აჩჯაკის, ცხვრის ნაწლევის. გოდნად, დეკთა და მათანათა უკანა ტანი. [„გარდამოკდა ზეცით“. გოქოუკდა (=გამოუკდა), გამოუდგა, გამოუვარდა (ზმნ. კდმხ. შუად.: გომოკდა, ახოს გატეხა; არაუის ან ზეთის გამხდა.

გორ, გვარი; გორ, საიქიო ერთის გვარეულობის.

გრქმა, რჩელა, გურემა, რვინება.

გრიკაჲ, გურემა, შეგრუჲა (ქათამი). [დმერთმა ნუ მოგაკლას.

გრილოჲ, ჩრდილი; საგრილოჲ, ქოლგა (თათრ.). მამი გრილოჲ გრიჩ, რჩელად მისევა მონვრისა და მისთანათა.

გრძო, დარძილი; გრძოჲ, რძოჲ (სბას ლექს.: „გრძო, მოს- გუთან, უდ. ქქთან, წ. ქთან. [ხოსავით“), გურ. ხორძო.

გულ, მ. გური. ს. გვი (გუ), უ. უბ. წ. ჭიკ.

გულანდ, გულადმა (იხ. პირანდ).

გურგურ, ქუხილი, გრგვინვა; უდ. გურგუნეს.

გუგოჲ (გოგოჲ), ქალი, გოგო. შემოკლებულად გო=ქა.

გუგუნ, გუგუნ. [რე არაჲმა).

გულეკაჲ, შიგნიერობა, გულ-ღვიძლი. გულეკაჲ დამწო (ცხ-

დაამხალა, მწვავედ სცემა. [სთომილი, დაცთომილი“.

დაასტინა, დაცდინა; დასტომიდ, დაცდენილი (სბას ლექს.: „და- დაბაჲლანაჲ, ბაჯჯაღანა.

დაბდრუნსულ, დაბდუნსული. [ნად“, საკეტი დახა.

დაგულვა, მიხურვა; „კარ დაგულ“, კარი მიხურე. „საგულავ და- დად, მდადე, მ. დადე, სვ. დადე. [მწე მბაჲ) .აგობა

დადაშაჲ, ზედაშის ქვევრი.

დაზურგვა, ნამეტანის აკიდება, დადება.

დათ, დათვი. მ. თუნთი, სვ. დაშთ, დაშდგ. [ხდება.

დაკანჭლვა, ვადმოყოფობისკან კაცს სისმელე რამ დაქმართება, გა- დაკლიტ, დაკეტი; დოკლიტ, დავიღუბე; ენაჲ ამაღკლიტ.

დაკძენა, დაკბენა, დაკძენა-დაკბენა.

დაკოზვა, სხალთუქე ადგილისთვის ბელტით კოზების გაკეთება.

დალაკვა, случка (лошадей); თრგუნვა, ლახვა, ქეღვა.

დამირწეება, დავიწეება, დამირწედა დამავიწედა, დომირწე—და-
დადდა, დიად, შეტად; დადა კაას, უფრთ კარგია. [ვივიწეე.

დადასო, დავისო, დაიღუბა; დადაკლიტა, დაიღუბა, კარი ამოკლიტა.
დაარსულდა, ეანა შეთქვირდა. [ვიან=სსუდან.

დაჟ, დაჯე (დაჯექი); ჟის, ზის. ვჟჟვარ, ჟიხარ, ვჟჟვართ, ჟიხართ,
დაფორება, დაობება. დაფორდა, დაობდა.

დაქანება, დარხევით ჩამოფრევილება თხილისა, თუთისა, სხლისა ჳ სს.
დაღჟსლა, დაღვიძლა, დაავადება. ვიდრე ქინაქინა შემოვიდოდა, და-

ღვიძლულს ასმევდნენ შემწვარ-დანაყილ შაბ-გახსნილ წყალს,
დავიგდა, დაღვიგდა, ეიგ—ღივი; ავიგდა—აღვიგდა. [უზმზხედ.

დაეკლავა, შეეკლავა. დაეკლით, შეეკლით.

დაუუჟღვან, იбнимать. დაუუჟღ, ხელები მოხვიე.

დაშენა, ცემა; დამიშინა, მცემა. ნუ ჭუშენ, ნუ სცემ.

დაშუშება, ასიება, შეშუშება. ცხურ-ზირ დაუშუშდა.

დაცქრის, დაცქრიალებს. წყერივით დაცქრის.

დაწეობა, შერიგება. დააწეენ—შერიგდნენ. [ღერტა.

დახნა, ნიგვზის ანუ წაბლის ხის ბღერტა ალატით. დახნა—დაბ-

დაკეზა, მტვრევა; დაძლევა; მერცხელ დაკეკნ, მერცხელი დაძლეე.

დაჭხტო, დაჭხვდა; დახტომაჲ, დახვდომა, შეხვედრა. დაჭხტო=შეჭ-

ხტო—დახვდა, შეხვდა. დამხტო, დაგხტო, დოგხტო (დაგხვდა).

დაგჟნა, ტუხანის გაღენა, გადასროლა; ხეში გდაგჟნავ, ხეში ტუ-

ღეგავუნ, დიაკვანი, სვ. დიაკვენ. [ხანს გავადენ.

დაკეკლ, დეკეული, ძველ. დიაკეული, სვ. დეკავილ.

დაენგრ, უტენარი და შეუვალი ლედი, ბრძამლ-ეკლით დაბურული

ბარდი. (საბას ლექს.: „დაენგრი, ცხვართ ნეხვი“).

დაესტამბეჲ, ზუმზულა, დასტამბო, კვაკვერცა.

დაიდეკ, ძრახის მოსატუეებელი ძახილი.

დაიღობა, დაიდაცობა, თავგადიდება.

დაიჩ, ძრახის გასავდები ხმა.

დაიღბან, ალუბალი (უნდა: დაიღ-ბალი, მტიღ-ბალი).

დაიღლაჲ, დაიღა; უ. დამღამ.

დაინგ, ჩალთუქის სცეხვავი მანქანა. [ბოტოტინი.

დაინდეკლ, ცხვირში გამხმარ-გამავრებელი ბოტოტი; დაინდეკლიან,

დინეორაჲ, (მც.). [სვ. დირ.
დირაჲ, დირე; ძველ ხელნაწერში დვირე, დირე; მეგრ. დვირე,
დოგანორხორა, (დაგვანორხორა), რაიმე სახეობრთი მთელი ოჯა-
ნი ახუ ამხანაგობა ნამეტან გაგვანრა.

დომიფაჲ, დომიფალი, უკუტოდ გამხარშული ზარკი, ხელე კუტია-
დოდღელიან, დობლიანი. [ნად გამხარშული უაჭია.

დოყ, მტენარის ნორხი უღორტი (ნახე ჩუბინ. ლექსიკ.).

დრეცა, დრეზვა; კადრიცა, სდრეზა.

დუდღუბა, გომბიო.

დუდუნი, ბუზდუნი, ბუტბუტი.

დუაღ—დუვანღ, ქვაბის სარქველი ხისა.

დუძაჲ, ქათამი, რამელსაც ბოლო არა აქვს (აქედგან დუძაჲ).

დუდრუან, დიდრანი; დუდრუანებ, უფრისები, დიდებულები.

დუღდუღ, ეეეეა, დუნდუღა.

დუე, დიუვი.

დუნქ, ბუნხი, კუნძი, მორი. [აქას.

დუნიაჲ, დუნია, მსოფლიო. იმ დუნიაში, საქიოს, ამ დუნიაში, სა-
დღეჲ, დღე; მ. დღა, ს. ღა-დღე, უ. ღე (ღი), წ. ჭიდ.

მნაჲ, ენა; მ. ნინა, ს. ნინ (ლეკურად ნინო, დედა).

ენატლაკია, ზირძეუნახავი, ენატანია.

ეჲ, ცოლ-ქმარნი ერთერთს სახელით გი არ ეძახან, არამედ ეჲ-თი.

ეღზან, სრულიად (შუად. ძან).

ეჲჲ, ეზო, სვ. ჭაზვ. (აქედგან მეზებეჲ, მეზობელი).

ერთძეჲ, უმობელი ფურკამბეი.

ერთა, ერთად, მეგ. ათო.

მანოზირაჲ, ვანის ძირა (მც. იმარება სსჯმლ. სანელებლად).

ვანირობა, ბრძანება, სვ. ვანრობ (ინ. სავანორობ).

ვამშუან, ვაიუშველებელი, უერთა-სმენის წადება.

ვამ-ჭანაღ-ჭეღ, სამგლოფიარო მობანილი.

ვანდ, ვანდი, მ. ვანდი, ს. ვანდ, უ. ვანდ, წ. ვანდ.

ვანიაჲ, ვარია (მამლაყინწას ვანდა).

ვაშლ, ვაშლი; მ. უშქური, ს. ვისკვ, უ. ეზ, წ. ეზ.
 ვაშკატ, ვაჟიკატი. გურ. ვაშკატი (აღბად სიტყვიდგან ვაშა და არა
 ვაჟი, რადგან არა ეველა ვაჟი ვაშკატი).
 ვერაფერ, ვერაფერი. გურ. ვეფერი.
 ვირ, გოდრის დასადგმელი სამიფესა „მაკრატელი“.

ზაღა, ძაღუა. [რძლი.
 ზაღ, რძლი; მისკანვე ზატარ-ზაღ, ზატარ-ძაღი, ე. ი. ზატარა-
 ზაღ, ძაღა, ღონე; გაუზადიანდა (ნ. გაზადიანება).
 ზამაღ, ცოლისთვის ქმრის ძეგები ღ მამრი ბიძაშვილები. (ზამა სიტყვი-
 ზამანაღ, ხანა, შიოხა; სვ, ზამან. [დგან ძმა, ძამია.
 ზაჭყა, კაკაღთა შორის ეველაზე მსხვილი კაკაღი (საყოფი); ზაჭყა-
 ზაჭყა, დიდრონი კაკაღი ანუ თხილი; ზაჭყა, კაკაღ-თხი-
 ლის გასატანი (თამაშობაში) კაკაღი.

ზგლუნ, საგლინავი, ღიბი, გლუნსუნი. დაზგლუნდა, დაცურდა.
 ზედგარ, ზედადგარი; საზედგრეღ, ცუცხლიდგან ზედადგრის გად-
 ზემზემ, ზემო მხრიდგან; ქომქომ, ქემემო მხრიდგან. [მოსადგამი კავი.
 ზელ, მზე; მ. ბუა, ლაზურად მუორა, ს. მიუ, უ. ბელ, წ. ვირელ-
 ზელ რძე (სძე), მ. ბუა, ს. ლჯე
 ზელზეღ, ზეგ-ზეგით, СВЕРХЪ, ЧЕРЕЗЪ; სასლებიღ ზელზეღ გადა-
 ფრინდა. „ზეღზეღთი გაჭღ“, თავი მოგაქვს; „დიად ზელ-
 ზელთი გაღის“, მეტიღ-მეტად თავი მოაქვს.

ზეღთი, ზემოღგან; „ზეღთი იქნა“, ზენას ძაღით იქნა, ე. ი. სა-
 ზელთეენ, ზეგითეენ, ზეს, მ ჟიზე, ს. ჟიბავ. [ემაწვილო მოუვიდაღ
 ზელრად, ძერა. ზელრი ბაკაღაღ.

ზერქნა, თრგუნვა, გათელვა, გაქელვა, ეგნით ტკეპნა.
 ზიანაღ, რძიანა, მ. ბუ ლა, ს. მჭლჯადრა.

ზიგ, შივი, მ. ძია, ს. ძიგ.

ზიღ, ძიღი; მეზინზიღებ (ზღაზრებში), მეძინება.

ზინზიღაღ, დიდი ტაღაზინანობა ორღობესა და სხ. საბას ლექს.:
 „ზინზიღი, წარმართთ სიმურაღის სუნი“.

ზინზეღ დეეტა, უკან ტანზე დაეტა. „ჩემა მზეემ“ და სხ).

ზისძა, მზის მადღმა (დიდი ფიტიღია). (არ იღიან: „შენმა მზეემ“,

ზმად, ძმა (ზამად, ძამი, ძამიას), შ. ჯიმა, ს. ჯიმილ.

ზობან, მოკება, დაურა. ფურ დაღზო, ძრთხამ მოიგო; ძაღლ დამ-
ზოლ, ძაღლს ლეგებები დაურია.

ზომომლითან, ზემო მხარეს; ქომომლითან, ქვემო მხარეს.

ზონზ, ძონძი, ს. ძინძ.

ზორზორ, ზრზოლა; ამზორზორა, ამზრზოლა, ტანში ჟრუნ-
ტელმა დამიარა.

ზორ (თათრ.), შემძლებლობა, ძლიერება. „ზორით წაღლა“, ძა-
ლით, შემძლებლობით გაიტანა, წაიღო.

ზრინგ, მზრუნავი, გამრჯე.

ზროლ, ღერძი, ძრო = ზრო. ზროსვი, ზროსავით, როგორც ძრო.

ზრახნად, რქოსანი საქონელი (ძველ. ზროხა).

ზუნგელად, ზანგელად, მოგანგლელი, მოზანგლელი.

ზუგ, ძუ; შ. ჯუა, ს. ჯუა. [ქრობ, ძირიან-ფესვიანად დატკარტავ.

ზურკე, ძირკვი; ზურკიან კაც, ძირეული კაცი; ომოგზურკავ, გავ-
ზურხუნად, ძირხუნა (მცენ.). დოებს ფცქენიან და შჭამენ.

ზღმურღლი, ჭუა, მატლი (საქონელს გაზაფხულ-ზაფხულებით ტუა-
ვსა და ხორცს შუა უხნდება).

თავ არ არის, ჯერი არ არის. თავი, ჯერია. [მთავარნო“ (ფს. 23, 9).

თავანად, წისქვილის ბორბალი; **КОСЯКЪ**: „დახვენით ბჭენი თქვენნი,
თავნებად, თახსნობა, საქმის შეძლება; „ჭემვას რუმ ვერ ათავნე-

ბდი, კელ რაღბე მოჭკიდი“ = ე მაგას რომ ვერ შეს-
ძლებდი (**НЕ МОГЪ ИСПОЛНИТЬ**), ხელი რათ მოჭკიდე; „ვერ
ვოთავნებ“ = ვერ შევასრულებ, ვერ შევძლებ (ნ. საბ. ლ.:
თავრინალ, საქონლის თავ-ქალას ტყავი. [„მთავნებელი“).

თავხელ, ურძის კლავებში უღლის დასამავრებელი ჩხიანი გასაყრელი.
თავსანძარს, მკვლარზედ შავების გასახდელი და თავ-წვერის სანძარსი

თავშავად, შავ-თავიანი მცენ. საღებავად იხმარება [ღლე-
თად, მთა. სუ. თანად, თათრ. დად.

თანე, ცულის ხმა; ათანეუნებს, ცუდს სცემს, ახმურებს.
თაფ, ტაფობი ადგილი საბ. ლ.: „თაფეთი, კერძთ სარზრავი“;
თარაშ, თარეში, დატაცება. [„თაფი, ვეგის ზურგი“.

თხელ-ხინკალ, ანტროა.

თხილ, თხილი; უდ. ერეუ, წ. ერეუერ. თხილა-კბილ, ძირის კბილი.
თხლაფაჲ, ძან თხელკანინი და მეტად ტკბილი უურძენი.
თხლუნობს, თხლუნობს (ქაღს). ითხუნა, ითხუნა.

იგრობან, იქითკენ, აგრობან, აქათკენ.

იაჲ, ია, იაია. იი კონაჲ, იის კონა.

ილაიმ-ძილაიმ, ელეთ-მელეთი, გარდაქანჯვა, გარდახვეწა.

იმალხეთ, (ნახე ხუალ).

იმერ, იქითა: ,,შეცდომით იმერ შუში წყალ დაუფუნები“ (ინ. ზე-
ინსან, ადამიანი; სგ. ამსვალდ. [მთ ,,ლუემან ჭაქიმ“-ში).

იჭო, იფო. იჭო, რეგო ბიბილაჲსა. იფო, რეგო ლამაზია, ბიბინა!

ძაგ, კავი (სახლის სახურავის).

კავლოჲ, კავი, КВАЛЬ.

კაკალ, კაკალი; უდ. უუ, წახ. ხეკაკ.

კაკაბ, კაკაბი; წახ. გაჭკაბა.

კაკანი, უდ. კაკასუნ, წ. გაგაღა.

კაკან, კაკანი (ღამე მთვართ ნათელი, საბას. ლექსიკ.).

კაძაჭ, გამოუსადეგარი, სახრც (ზირუტეფზე ამბობენ).

კამძეხ, კამძეხი, მეგრ. კამბეში, ლახ. გომიში, წ. გემიში.

კაჲ, კაი, კარგი; კაჲ კაც, კაი კაცი.

კაჲს, კარგია, კაია; კაჲს, მფაჲ, კარგი, მფაჲ. [ლოჲ“).

კაზრაშ, ნარგიზის ფერი (საბას ლექს. ,,კაზრაში, უვითელ-მოწით-

კარაზანაჲ, (მც.) საბ. ლ. კარაზანა. ქვევრების საზირეთ ხმარობენ.

კარკატან, მზარი. კარკატნებ, ჩვრები. [ძვირის კსენება).

კარტალიჲ, ცუდი, მღარი (საბათი: კარტალი, კოლოფი; კატალია).

კარწახ, წენგო, კოწახი. [მცირე ეკალთაგან აღმართული“.

კაწ, ღობეზე სუფელი კარი, ბილიკი. საბ. ლ.: ,,კაწანი, ღობე
კაწაჲ, ხის მომცრო ჯამი.

კაწახ, უმწითარი ხილი, კაწახი, კოწახი.

კაჭაჲ, ყანჭი, ნაჭერი ნესვისა და მისთანათა; კაჭა-კაჭაჲ, ყანჭ-ყანჭი.

კაჭვა, ცელვა. დაკაჭეს, ცაქელეს. კაჭიჲ იქნა, ვითომ გაიჭრა.

კლარ, მკვდარი; (ლათინ. cadaver); ,,კლარ-ზადლ“ = მკვდარ-ძად-
კედ = ძაბ, ძაფი (აქრომკედი). [ლი. ფესვი კ. (იხ. მკვ).

კეპრუს, მელოტი.

კერდ, მკერდი. შუად. ბერძნ. cardia.

კვერცხეგლას, ერბო-კვერცხი.

კუხვამ, ნისკარტით ჩაკვრა; ჩაჭკეპსა, ჩანისკარტა.

კიდემ, კიდევ, კიდენ.

კიდბან, კიდობანი, სვ. კიბდვენ.

კილან, თიხის ჰაწია ფიალა, ჯამი.

კიკო, ტიკინი, დედუფალა.

კინამ, რკინა, სვან. ბერეუ (აქედგან გვარი ბერეუიანი).

კინკილა, თხილის ბუჩქის უფავილები; კინკილებს, კონწიალებს. გურ.

კირამ, გაჭქირი. კირხაუწ, მეტის-მეტად მაგარი. [კვინკვილა.

კირკალ, ვაზისაგან გაკეთებული რკალი (ახეჩისთვის).

კირკილ, ჩრხილი.

კირკნამ, კენკვა, გამოკვივან; უმადო ძოვანა.

კლან, მკლავი; მ. კილე, ს. მეკარ, უ. ქელ, წ. ხილეჭბი (მკლავები),

კუნზვა, კანძვა, გამოკუნზ, გამოკვანძე. [თათ. ფოლ (ხ. კლიებ).

კლერტო, კლერტი; ამოკლერტვამ, ხნულის გაწმენდა ძირკვებისა
და გამხმარ ბაღან-ბუღანისაგან.

კლიე, ხელნები; კლან, ხელნა.

კლიტ, კლიტე, მ. კილა, ს. კილ. კლერტვა, მ. კილეა, ს. ლი-კილდი.

კმანზამ, კაზმა, მორთვა, მოკაზმვა. სვ. ლი-კაზმე (კაზმა = კამ + ზმა
(ვით ზარზმა = ზარ + ზმა).

კმარ, კმარა (ფესვ. კმა), შუად. უკმაყოფილება, იკმავა, კმა = კმარა,

კნელ, კუნელი. [უკმარი, სკმარი.

კნუტ, კვნიწი, კნუტ, კნუტი, კნოტი. სვ. კიტავ.

კოიზა (კოზიჭა), ტანდაბალი კაცი, ჩია კაცი (საბას ლექსიკ.: ,,კო-
ზიჭი, მიწა შეეინებული“).

კოლა, მაგიერ; მის კოლა, მის მაგიერ (კოლა სიტყვიდან კვალად).

კოლ, კვლი; დაკოლეს, დაკვალეს, დაჭლიკეს; კოლსუკან წაწდა,

კოლტ-კოლტ, მურკლ-მურკლი. [კვალს გაჭევა.

კოკო, კვერი, კოკორა.

კომღ, კვამლი, ბოლი; მ. კუმა, ს. კუმამ, უდ. კუინ.
 კორბაკ, მომრგვალო და შეკრივი (კუნძი, კაცი და სხ.).
 კორეჲ, უღლის-შუაი.
 კორთეჲ, თარო (საბას ლექსიკ. „კორთა, ფიცრის თარო“).
 კორკორანჲ, ბარად სოკოსავით ამობურცებული გორაკი.
 კორსაღანჲ, ბზრიალა (შეადარე სორსლებს).
 კორტან, ჩხვილთ უკანა ტანი. [ვი და სხ.
 კორტან, მრგვალი მადლობი, კადმანი; აკოკლავებული დიდი ხვა-
 კორტაშ, გრძელტარიანი გოგრის ჭურჭელი, ღვინის ამოსაღებად
 კორთხანღ, კუთხელი, კიშელი. [ქვევრიდამ, გურ. კაშუ.
 კორჭანანჲ, მუხლის საკაჭე, საკუჭავი, საკეცი.
 კორჭოშ, კორჭობი, მცირე ქათანი.
 კორენხანჲ, კრეჭა; გაკრინხან, გაკრიჭა. გურ. ხუჭვან.
 კორჭან, წვერების (მცენარეთა და სხ.) მოკვნიტა, მოკვრეტა.
 კორდბაწანან, კორდბაწანა და მრავალფერა ჭიან.
 კორდრუჭანანჲ, ცხვრის ღუმის კუდი.
 კორდურ, კორდა, უკორდა. 2 მსაჯულთა, 23,1: კორდური*).
 კორჲ = კორდბაწანანჲ, კორ. [კუნთი.
 კორთვან, რბილი ხორცების გამაჭრა. წარმოსდ. სიტყვიდამ კორთი =
 კორლუფან, უჭრა, კორლუფი კიდობანსა თუ მაგიდაში (шкатулка).
 კორლი (ტორლი), ლეკვის დასაძახებელი ხმა.
 კორნუ, ხის კორტარი (ნაჭერი) სამიფენს სკამად.
 კორნტანჲ, კორტი (ხური). შუად. მოკორნტული, მოკორნტვა.
 კორნია კვიცი, ტაიჭი, ქვირა, ურა. ძველად კორნი: „კორნი ზანდარ-
 კორნტმითა“ = კვიცი ზანდარ-კორნტით (იხ. ჟორდანიას ქრ.,
 კორნკორე, კორკო, რკო. [1, გვ. 8).

*) სვანურში უარყოფით ნაწილაკი უ=ურ=არ ესმის სიტყვას ბო-
 ლოში: ტორტ-ურ, უტორტო, ჯან-ურ, უჯანო, ში-ურ, უხელო, ნი-ურ,
 უწყლო. მსგავსადვე ინგ. კორდ-ურ=კორდა (რ). შუად. მეგრ. ჩხე ცხელი,
 ჩხ-ური, ცივი, ჩე (თერთი)—თერთი, უჩა—(უთერთო), — შავი. იგივე ჩნდებ-
 ა სიტყ. ყრ-ურ=ყურ=ურ, ყურა (უყურო), მეგ. სოთინი-ვარ (საღამე-არ)
 არსად, სოლეთინ-ვარ (საით არ), არსაით.

კურკურაჲ, გვრიტი, ღოთა. [ცინფით.
 კურტ, კრუნი; კურტაბულაჲ, დაკრუნებულ (კაცზედ იტყვიან და-
 კუსკუს, სწრაფად და სხნდომიანად მოსიტყვაობა. საბას ლ.: „კის-
 კასი, სწრაფად მქტევი“. ჩაკუსკუსა, მწეაზრად ჩაილანა-
 კუტი, წიწილეობანი კრუნი; (კრუტი, საბას ლექსიკ.). [რკა.
 კუტკუტ, მოკუტკუტება, მიაღერება, მაგად. მამალი უკუტკუტებს
 დედას, კრუნი—წიწილებს და სხ.
 კუჭკუჲ, გუგული; კუჭკუ, გუგუ; სგ. გავუ; უღ. კუჭკუ, წახ. დუჭ-
 კუჲ. (საბას ლ.: კუკუ, გუგულის ხმიანობა).
 კუნტქულაჲ, თვალის ფხილი (კვინტილა, კვინწილა საბას ლ.).
 კუნტქუ, კლდის ანუ აწოწოლავებულ მთის მწვერვალი, კებწერო,
 კორტონი, ჭიუხი (ფშ.), წვანჯი (მეგრ.), კაცხ (სგ.), contus.
 კურწაჲ, კვირა. კურწა დღელს=კვირა დღეა.
 კურწუტავ, კვირისტავი.
 კურწ, კვიტი, კუიტი, კინტი.
 კურჭა, კურშა, კუნჭა.
 კურჭულაჲ, კურტაჲ.

ლაგან, ლაგანი, დიდი თეთში სხილენძის.
 ლაგლაგ, უღ. ლაგლენგ, წ. ლაგლაგ.
 ლაკოჲ, ლაკვა, წელის საყუენი ჯურღმული.
 ლალუჲ, ჩხვილთა საძილე ჭკჭინა.
 ლამ, შლამი, ლამი.
 ლაღღაჲ, საჭკჭინე ხანინა.
 ლაზანტიკ, ლაზანაკი; ლაზანაკობს. [სავენახე ლარად, ლაფნად.
 ლარტაჲ, ნაკაფი კაკლის ხე, რომლის მოჭრილ ტოტებს ჭქერქენ
 ლასტ, ჩელტი, ლასტი წკნელისა.
 ლაფ, თლათ; „ლაფ კაღს“, თლათ კარგია. [ლექრონა.
 ლაფოჩქინაჲ (ლაფოჩქინა), ლაფოკინა, მ. ფერწო, ს. მჭყანტ, გურ.
 ლაფინ, წაღა, უ. ლაფინ (იმერეთში ეველგან ლაფინს ამბობენ).
 ლაღღად, წაღში ქანება, გავლება (ნ. გაღღაღება).
 ლაღღაზ, მადღა და წვრილად აურილი ხე (ლექსიკონში „ლაღღაზა,
 ლაფინტანაჲ, ცუდამშრალა, უსაქმოდ მოხეტიალე. [წვრილი სარი“).

დაშქარდა, მცენარეა, ისიერად იშლება კაბიან-ხიშტიანად. უმაწვილე-
ბი უვაფილებს აძრებენ, წყალში სხამენ და ერთობიან მათ
დაჯახება-ტრიალით.

დაკვა, ფენით დახვა, თრკუნვა, ქელვა; ულაუ ცხენის ჭაკზე მისვ-
ლე, ალალი (ფრინგ.). [ლა-დამაკება. დალაკა, დამაკა ჭაკი.

ლაქბაღ, დიდი ბარდი; ლემბიან, ბარდნაღი.

ლაქლან, ,,ფრკაის“ მსგავსი საცმელი (ქალებისა).

ლაქ, ლელვი, მეგრ. ლუდი, სვ. ლუდ.

ლაჩაქ, წახ. ლეჩაქ. [ლამაზი).

ლაღიღ, საშური ღიღინი (საბას ლექსიკ.: ,,ღიღია, ჩხვილთა მიერ
ღინკ, კეტი ტივთა მისწვე-მოსწევად; დაღინგვა, ღინგით დაცურე-
ბა, მიწვევა (საბ. ლ.: ღინგი, ფიცრის კიდე).

ლაღლიც, ლიციცი (შეადრე სვან. ,,ლიც“, წყალი).

ლაღინ, КРОВАТЬ (ს. ლ.: საწოლად შემზადებული ფიცარი ფენიანი).

ლაღმურ, სველ-წყლიანი ადგილი, სამეტან დასველებული. აქედან
ქართული ,,მელუმული“, ,,მელუმვა“.

ლაღანთ, ლანანაკი, კილო, საუბარი, ბერძნ. λήγος (ლოღოს).

ლაღელს, ლუღეინი, ლუღიანი ღიღრა.

ლაღლუკი, ლუღელის ან მისთანა ჭურჭლის ანკანი, ფსიადი.

მა, შემოკლება. მადღმა, მანი. შეად. ღმერთიმა=ღმერთმანი, ღმე-
რთის მადღმა, ზისმა, წყლისმა.

მამბალ, დამაკებულს მუცელი რომ შეეტეობა.

მანაღ, ხელ-მარგილი.

მანახ, ფრეხე დაყოფებული წვრილი თოკი.

მარქუნაღ, მარჯვენა, მ. მარძგვანი, ს. ლარსგვან.

მარხალ, ზეფი დიდი.

მაღხეტა, მოიხვეტა, უცბად გაიქც-გადიკარგა.

მასკან, მასკვან, მერმე (თავდაზიარველად მას-უკან).

მასკულაღ, ვარსკვლავი, მასკვლავი.

მაღაღ=მოღ, მოღი, მო; წაღ, წადი, წა. [რღო დაგეგარგებაღ).

მაჩ, მაჩვი. ,,მაჩი კარაქ, დაიკარაქ“ (მაჩვის კარაქი რომ წაისო, სუ-
მაჩქატულაღ, ღამურა. საბას ლ.: მაჩქათელი, მღამიობი, გ. მეღამაღ.

36309

მაჭკეალ, მაჭანკალი (ფესვ. წიკვა, ჭდევა, ნიშნის დადება).
 მეკვდა, მოკვდა (защиплось); მეკვდა, მოკვთია.
 მეკჩენა. მოკჩენა = пригрозилъ.
 მეხუბელ, მეხობელი, სვ. მეხუბელ, სიტუვიდამ ქუხელ, ეხობ.
 მეხუბრ, მოხუერი, სვ. მეხ, მრავლობ. მოხარ. სიტუვიდამ ახავე-
 მეღანკუდა, რქაწითელა (ეურძ.). [რი, დიდი ხარი.
 მეძინანკობა, ქორწილის წინადადის ვახშობა ნეფიონის უმძლობე-
 ლეს ნათესავებისა და მეგობრების (სიტუ. მხა, მხაუოფხა).
 მეძინანკე, მეძინანკობის სამახრობლოდ სადედოფლოსს გავზავ-
 ნილი კაცი.
 მეძა, თიხის ნახევარ-ქვევრა, რომელშიაც ბაწრებსა და შალებს დე-
 ბენ. საბ. ლ.: „მენას კახნი ტაკარსა უწოდენ და იგიცა
 მენაკ, ვენახი, სვ. მენაკ = ვენახ *). [ტუბილის სადგომია“.
 მეღან, მეტის-მეტად შავი, მრუმი.
 მეძანდო, მოწითანო ეურძენი.
 მეძახულა, საშემოდგომა სხალი.
 მეძავ, რა ვაცი, რა ვთქვა. [მელქანს ამბობენ.
 მეძახნი, მუხის და სხვ. მაგარ ხეების გული სსსარეა. დუშეთისკენ
 მექვერე, მექვერე. [ოსნებელი.
 მთავნებელ, მთავნებელი, შემძლებელი შესარულის რაიმე საქმე, მთა-

*) ვახის სამშობლოდ მეცნიერებს მიაჩნიათ საქართველო (იხ. ალფ. დეკანდოლის „Мѣсто происх. воздѣлываемыхъ растений“, გვ. 191—193). ვენახ-ღვინის სახელი ჩვენშიაცა და ბევრგან სხვაგანაც თითქმის ერთი და იგივეა: vinum (ლათ.), οινος (ბერძ.), vigne (ფრანგ.), вино, виноградникъ და სხ. ჩვენში „ღ“ ხან ემატება სიტყვებს, ხან აკლდება: ვაჭარი—ღვაჭარი (ხევს.)—ღვაჭარ (სვ), ვაყი—ღვაყი (ხევს.)—ღვაყ. (სვ.), ლევა—ღლევა (ხევს.), მეტი—ღმეტი (ინგ.), დღეინდელი—ღღეინდელი (ხევს.), ასვლა—აღსვლა, ადგომა—აღდგომა, მიაღწია—მი-აწია, და სხ. და ამიტომაც, საფიქრებელია, უუძველეს დროს ან „ღვინო“ (მეგ. ღვინი, სვ. ღვინალ, ღვინელ, ღვინე) ითქმოდა ვინო-ღ და ოვნო-ღ და ან „ვენახი“ ღვენახ-ად (მეგრ. ბინეხი), და ამ შემთხვევაში ეს სიტყვა უნდა წარმოებულყო ასრე: ღვინეხი—ღვენახი—ვენახი—მენახ (ბი სიმრ. მაჩვენებელი დაბოლოებაა: ფარა—ფარეხი, არიან—არი-ხ, გა-ქვ-თ=ინგ. გა-ქო-ყ=სვ. ჯუ-ღო-ხ, ა-ქვ-თ=აქო-ყ=ხუ-ღო-ხ).

- მაღალ, ლამაზო, მახდენილო (აღუკრსი კატისადმი).
- მინ, ვინ, მ. მინ; მინა? ვინ არი; მინამ, ვინმე, ვერავინ; ერმი-
 მიშეკლ = მიშეკლ, ვირთაგვა ველური. [ნამ, ერთი ვინმე.
- მიწრო, ვიწრო, მიწრო, იწრო.
- მიხივნივებს, მიიზლახნება, ძლივს ფეხს მიათრევს (ნ. ხივნივობს).
- მოკ, მოკვდი; მოვკ, მოჭკ, მოკლა (მოვკვდი, მოკვდი). მამკალ,
 მომკალ, მამკალქელ, მომკვლეელი. ფესვია კ.
- მოკ, მო, მოდი; წამ, წა, წადი; მივ, მიდის, მივა (ღს), = მეგრ.
 მეურს; მოხუდქ, მოხვიდე! მოვდ, მოჭდ, მოვდით, მოჭ-
 დით; მიქელ, მიხუქელ, მოვდა; წიქელ, წიხუქელ, წივდა; გუ-
 შიქელ, გომოხუქელ, გომოვდა; გუმიქელ, გომოხუქელთ, გო-
 მოვდენს.
- მოკოდვან, კოდვან, ზირვან წისქვილის ქვისა. მანაკოდ, მოკოდლილი,
 კოდლილი, შუად. სვ. კადა, ცუელი, ლი-კად, კოდვან, ჭრა.
- მოთოლან, ჩამოსთვალან; ჩათოლ, ჩათვალე; ,,ჩათლუთ წაიკითხ“.
- მოლურტვან, მოლუმზვან, მოთუთხვან.
- მოკუძებულ, მომწიფებულან.
- მოსადრვან ანუ მოსახვან, საქმის გამოსინჯვან მის დაწიებადღე.
- მოსარქლებან, ზირქვე დამხობან ქვანის და მისთანათან; მოსარქლან,
 გადმოხარხან სავსე ქვანთ ან სხვან ჭურჭელი; მოსარქლე-
 ბან სიტყვიდვან სარქველი).
- მოფეხვან, გაიოდარვან; მათიფეხან, გამოიოდარვან; სვ. მათხე.
- მოფიფლებან, შერცხვან, სხელინ გატეხვან, თავ-მოჭრან.
- მოჩადვან, (ინ. ქვემო ჩადი).
- მოღებან, მოტანან, მეგრ. მოღალან. მაღლ, მოიტან. [სჭუტავ.
 მოჭუტვან, მოხუჭვან. ,,თოლეს რამბე შჭუტავან“? თვალეს რად
 ძრიალი, ბრიალი; ,,თოლეს დაუმრიალან“, თვალდი დაუმრიალან.
- მუგუხ, მუგუხალი, ნუგუხალი; სვ. მუღვან, (შუად. გუხგუხებან).
- მუხდურ, მიხდური. მიხდი, ქინან, სარგა = რუს. Муха, (ინ. გ-
 მოხვლ. 22.15).
- მუკანი, ლატანი, ჩაღის დასამარებლად სხლის კავებზე.
- მურ, მური; ახალ გამოსული ზარკის ჭია.
- მურქელ, კომტი ცომში ვინან კარვან მოფეხლავს ზურში.

მურკნა, ძლიან გათეთრება (IX სსუკ. სხსარ. № 98, მარკ. 2.21:
 ,,არავინ სადგმელი უმურკნელი ახალი დაადგის სამოსელ-
 მურდალ, მურტალი; გაუტანელი კაცი. სს ძუელსა‘‘).
 მუჩჩქ, მუმილი.
 მუსხაჲ, უდ. მაკნახოდ, წახს. მუკ.

ნაბუთა, ნაბოლარა, ზატარა.

ნადიჲ, ნადი, მამითადი.

ნამ, ნამი, უდ. ნამ, წ. ნამ.

ნაზუქ, ნაზუქი = ნასუქი.

ნაზ, ნაზი, მეგრ. ნიში, სვ. ნაზ, უდ. ნაზ, წ. ნაზ.

ნაკუნჩხალ, ნაკერჩხალი.

ნამკუდ, ხრილი. წინაქვილის ქვის გარშემო დაშთენილი ფქვილი.

ნანაჲ, ნენა (დედა), ლექ. ნინა.

ნაჩელე, ნაღველი = ნაღველი (ტობია ნ.5).

ნატარ, ნავალი. ,,ბეგრ ნატარ‘‘, ბეგრი ქვევების მომვლელი კაცი.

ნაჭურჩელ, სიმინდ გაურევიანებული ტარა. [ლად.

ნაყელაზ, მოკლულ ნადირის თაფ-უელ-კისერი მისის მკვლელის წი-

ნაწიკ, დაკენიწიებული ბრინჯი; წიკვა, კენიწება; კმრცხ დაწიკა, კვრ-
 ცხი ნაკრავია; წიკა, ჩეკა, წიკრილად ჭდევია.

ნაწლიებ, ნაწლევი, ნაწლეუბი.

ნაცარ-ქათამა, ქათამ-ნაცარა (იმერ.), ბალახია.

ნაჭარ, ნაყრი. ნაჭარ-ქნა, დანაყრება.

ნდომა, მინ(დ), გინ(დ), უნ(დ). საბ. ლ.: ,,უნა, უნდას ნაკვეთი‘‘.

ნელაჲ, ჯიში ხეხილთა, რომლის ნაყოფი გვიან მწიფდება; ადრეუ-
 ლაჲ, ნელაზედ ადრეული, მაგ. შვინდი ზოგია ნელა,
 ზოგი ადრეულა, აგრეთვე ადრეულა თხილი და სხ.

ნეპერ, ქათვი, ზერი. სხსარებაში: ზერის, იღუევის.

ნეზ, ნეზვი.

ნერგ = მერგ, მორგვი.

ნეს, ნესვი.

ნეტა, ნეტავი, ნეტარ; მ. ნოტე, ს. ნატლავ.

ნოგორ, ნორი, ს. ნივრა; ნუგრიკიჭ, ნივრის კბილი, კიჭი.

ნიკნიკა, კიკნია; ნიკან დაუყენებლად მოლანარაკე.

ნინიძა, ძრცხა (სააღერსო სიტყვა).

ნიღნიღა, ჯუჯღუნა.

ნუგან, ზარკის მოყვანა. მენუგნე, ის, რომელსაც ზარკი მოჭყავს.

ნუგნობა, ზარკის მოყვანის დრო.

ნუგი=ოგვი, აგე.

ოთქუძ, წელის ტაკტუნება, ჭკანტი.

ომოა, ამო, ამოდი; ჩაა, ჩადი, ჩა; ომოვდა, ამოვიდა.

ოტყურაა, ორ-ყურინი ქილა, საწველეელი.

ოხხაა, ბარაქაა, ვაძა.

პანკლიან, წვირინი, ზანკვლიანი.

პანტასვი ჭერი, პანტასებრ ჭურჭლია, დაცვიფრულა.

პანაა, მეგრ. ბაბუ, სუ. ბაბა, უდ. ქალ-ბაბა, წახ. ბაბა-დედე, თათრ.

ბაბასი. შუად. ბერძ. πάντιος—პანა, παπαιπαιπαιπαι—პანა

პანა, (პანა-პანა), ზიი-ზიი! ბერძნ. παπαι.

[პის პანა.

პანტა, ცოტა; პანტანტა, ცოტ-ცოტა. პანტანტაა=პანწანა (ნ. პიწიწა).

პანტამორჩ, კინაღამ, ცოტას გასწვდა (პანტანა+მორჩა).

პანტანა, პანტანა. პანტანაა, პანტან(ა)-რძალი.

პანტანა, პანტანი, საკმაო, ცოტანზე მეტი (იხ. ვეფხე-ტე.).

პირ, პირისხე; ყბაა, პირი. „პირ ჭურჭენა“, პირი უჩვენა, კბილი გასმინ-

პირანდა, აღმა წასვლა; თავქე, ქვემოთკენ, თავქვე წასვლა. [ჯაო.

პირყუა, დაჩეუბებული (პირი უყად ქვეყელი).

პირსადმოა, ძილის პირი, სადამოს შემდეგი დრო.

პირს-გომოვდა, ნიღბი აინადა, თავის საქციელის აღარ სცხვენინ.

პიწიწაა, პანწანა; პიწიწაა, პანწანა, პანწანა*). [წარბით ძრვა უხამსადა.

პლანტუნ, თვალთა ან ყურთ უმხოდ ძრვა. სანს ლ.: „ბლანტუნი, თვალ-

*) ს უ ლ მ ც ი რ ე: პიწა (=ბეწო)—პიწიწა—პიწიწა (პანწანა).

მ ც ი რ ე ზ ე დ მ ე ტ ი: პატა, პატატა, პატრა (პტა), ცოტა.

ც ო ტ ა ზ ე მ ე ტ ი: პანტანა.

პ ა უ ტ ა ზ ე დ მ ე ტ ი: ბევრი.

1. პიწიწა ხან, 2. პატა-ხან, 3. პანტანა-ხან, 4. ბევრ ხან.

[много).

მომკვს პიწიწაა, პატაა, პანტანა, ბევრ (малость, немного, достаточно,

ზრაკუნი, ბაკუნი. მიაზრაკუნებს, ცხენს მიაჭენებს. ზრაკი-ზრუკი, ბა-
ზუწიკა (ზუწია), იუჩინა (სააღერსო სიტყვა). [კი-ბუკი.

პაგ, ჯერჯი, ჯაგი; ცახის ცაცხი. საბას ლ.: ჯაგვი, წვრილი ჩირ-
გვი. მეგრ. ჯა, ხე.

ყანან, მავარი მცენარეა სახლების სასურავად და სხვაფრივ ვარგობს.
საბას ლ.: „ყანანი, წველი თევზთა და ხილთა სასხმელი“.

ყანგო, ვითარცა: ქა ჯან ანუ ქა (გო შემოკლ. გოგო).

ყეველ, მყავე. ყევე-ყეველ, მყავ-მყავე; ყევიან, მყავიანი.

ყეგანაჲ, მყანა.

ყენგრაჲ, დაბერებული სვია.

ყერგაჲ, მწკრივი, რიგი, კვადი; ყერგა-ყერგა, რიგ-რიგად; „ყერ-
გა-ყერგა ბაღებო, ლამაზ-ლამაზ ქაღებო“*).

ყიღ, კირის სითხით სქლად მოღესულობა სხვენისა.

ყინაჲ, ზემო სართელის უმოაჯირო „ბაღკანი“ (აღბად სიტყვიდ-
ყინყაჲ, მოუსვენარი, აძეოლი. [კან ზენა, მ. ყინი, სვ. ყინაჲ).

ყინჭარ, ჭინჭარი, მ. ჭუჭული, სვ. მერხელ (მე-X ს. ხელნ. № 1,
გვ. 657: ჭინჭარი).

ყიყნაჲ, დაბეჭილი, დაყევილ—დანაყილი შინდი, ქლიაგი და სხ.

ყიყმატ, წვრილი, ყიყმატი.

ყიღ, მჯილი, მეგ. ჯინი.

ყორ, ჯვარი; ყორ-გაჭრაჲ, ჯვარის წერა.

ყრიღ. დიდ ქვაბში არ ეტეოდა, ზატარაში ყრიღ იუო!

ყულ, რჯული, სჯული (თუმცა-ღა ამბობენ ურჯული და არა უჯული).

ყუახ, ცოლ-ქმრობის გემოგაუღებელი (ქალი ან ვაჟი).

ყუნგაჲ, ყონა, ყვენა, ყურვა (ნაყური, ნაწური. ყურ-ღმული). ამავე
ფესვისაა ყუყუნა, ყანტი (ნესტი), ყუნტაჲ.

ყუნტაჲ, სურდო. საბას ლ.: ყვინტი, დიდი წვინტლი.

ყუყუქ, კარის ძღურბლი; მასრა-კიტრი. [დაარე ღუყი).

ყუტ, იურთხი, მ. იურტინა, სვ. ნაშე; შეყუტა, შეაფურთხა (შე-

*) ჩარიგებულა ბლებო, ლამაზ-ლამაზ ქაღებო.

რადბე (თ), რათ, რისთვის.

რადმ, რადმე, რამე. მს რადსა, მსშ რა არი. რადსა?—რადმარა, რა არს?—რამ არ არს, ე. ი. რა არი? არა რამ; რადმ-მადმ, რამე-რუმე. ერ რადმ არ მაქ=ერთი რამე არ მაქვს, ე. ი. არა მაქვს რა.

რახრახ, რახრახი, წყალთა ჩქარი დენა. მისგან: არხი. სვ. სა-რავ (წყარო), სა-რავი (საბ. ლ.), საარხო სადინარი, კალაზოტი. რეჯან, რეჯანი.

რინკ, უღელი ძაღლთათვის რომ მწითე ვენახში ვერ შევიდნენ; დარინკა, რინკი ეელზე აუღო. (რიკი?).

რიწყ, სარხო-საბადებელი; რიწყს გაგიწყვეტ, ლუკმის მოგისვამ.

როგორან? როგორ? როგო, რავა. როგო ხარან?—კაღ გორა, კარკა, კაი გვარად.

როყინ, კამეხის ერყინი. საბას ლ.: როყინ, მადლი და უმნო ხმა.

როგორუმ, როგორ, როგორ-უმე=რავარომე.

როგორანა (ჭუგურანა), როგორ არა (რავურან არა).

[მიდინარ.

სა (სად), მ. სო, სოდე; სა არისა, სად არის. „სა მიხდი“, სად საბოჟე, საბოჟე, საბოჟელი (და არა საბოჟელი!).

საგრილო, ქოლგა (თათრ. ქელგა). [(გოლგა=ხურგა).

საგულავ დანა, კალმის დანა. დანა, რომელიც იკეტება, იხურება საგანზირლო, დასსაქმებელი უმაწვილი ან კაცი; დაჭვანირა, უბრძანა, საგანდა, მაქო. [შეუგეთა; დავანირებელი, შეგვეთილი.

საზაზ, ქვების სახე, ვაზის ტყავისგან ნახვე-გაკეთებული.

საზვე, სარძევე (კაცის სიმადლე ძროზე ჩამოცმული ურმის თვალი რძე-მაწვნის ორყურების შესახად).

სათოღე, სათვალე, მ. სათოღე, სვ. სათაღ.

სათვე, სათივე. (თივას კი კმელ-ბაღასს ეძახიან).

საიკალ, ბოქინტი, საკავი, подпора.

საკან, დიდი კიდობანი, ბეღელი.

საკეპ, საკენკი; საკეპი-ქარ, შაკიკი.

საკეს, კვესი; კესება, კვესება. (ამვე ფესვისაა გუბგუბი, კოცონი).

საკეწელ, სქელი ფიტარი, ხორცის დასაკეპ-დასანაყად.

საკმანზ, საკმანი, საკმანავი, საკანავი, მ. კანავი, სვ. ნაკმუნ.
საკმელ, საკმელი, მ. კემეფე, სვ. საკმელ. (=საკმელი).
საკუნზურ, შწადებ აგებულ შამიურის დასაფიცებელი სსთაუ-
ლი (გამომწვარ თხისგან).

საღაჯა, მკვდრის ასწევი კიბე=კუბო, **НОСИЛКИ, ПОЛАНКИНЪ** (ამ
კუბოთი მკანვეს ავადმყოფი თამარ მუფე ნაჭარმაგვეი-
დამ ტფილისს). იგი იგივე სვანური კიბ-ღვენი, ქართ.
კიდობანი, ინგ. კიდობან (ასკიდი, ასწევი მსგავსად ურია-
თა კიდობანისა). კიბღვენ-ს შუად. **ჩԻԲԻԿ, КИВІТЬ,
КОВЧЕГЪ**. [ბუფი ნადირთა სლლკად.

საღაკ, კლდიგან მუთავი მთის წყარო, მონადირეთაგან დამდაშე-
სამარგან, სამარგანი, სსაფლად. სამარიებ, სამარეები, სსაფლად.
სამხტომ, ზვარაკი, საღმთო. სამხტობად, სამხტობის დაკვლის
საღქი, თთქმის. [ღლე.

სანაყელ, ფილთაქვა

სასელად, სახლის გარემომე წვიმის წყლის საღენი ღარი.

სანთხამ, ტყავების გასართხმელი ჭიკები.

სასტულ, სსთაუფი, სსთუმალი, სართაუფი, სსთუნალი.

სატარელა, სასეირნად. სატარელა წაქდნენ, სასეირნად, გასართ-
სატქნელ, ტეინგანი ძვლი, სატენე. [ბად წავიდნენ.

საფუარ, ხაში, მეგრ. საფარი, სვ. საფუარი.

საფორელ, საფარელი.

საწელ, საწელი (ძროხა და სხ.).

საწელა და საწონი: მარცვალითა: თადარი 30 ბაკანია ანუ 6 სა-
ხემწ. კასრი, ბაკანი¹/₃₀ თადარი ანუ ¹/₅ სახემწ. კასრი.
ადგილითა: თადარ ადგილზე ითესება 30 ბაკანი ხორ-
ბადი; მხარი 2 ადლია, ადლი 20 გოჯია. სითხეთა:
თადარი ღვინო 30 ჩაფია, ჩაფი—6 ბოთლი, არაწი 1¹/₂
ბოთლი. საწონითა: ბათმანი 20 გირვან ანუ ¹/₂ ფუ-
თი, ისტილი — ¹/₂ გირ., რუბი — ¹/₂ ისტილი.

სახლი-დიდ, სახლის დიდი, უფროსი.

საკელ, საცმელის სახელი, სახელო, ხოლო სასკელ, ადამიანთ სახე-
სეღრად, სერა. [ლი (=ზახელი, ზახნა. შუად. სვ. ჟახე=სახელი.

სქელ, შრატო, გურ. სველი.

სქველ (სვეელ), სველი, სოველი, დასქვლდა, დასველდა
საზედ, სიძე, მეგრ. სინჯა, სვ. ჩიუე.

სიძანტელ, ზღმანტელი.

სიზ, სარქველი; სიზიქუაჲ, სარქველის ქვა. საბ. ლ.: „სიზი, ქვა
სირთ, სერი შთისა. [გლუსუნა და ცეცხლში შტკრცეფვალი“.

სლანკ=წლანკ, თხელ-თხელი წვენი.

სლაციენ, სლაციინი. ასლაციენებს, ასლაციენებს..

სლუქ, სველიკი. სლუქ რამე, მსველიკი რამე.

სმანდ, სიმინდი, სიმიდი.

სონილ, სანელბეელი, სუნელი.

[შესცდა.

სტუნა, ცდენა. ასტინა, აცდინა. ასტა, ასცდა. შესტა, შეიძადა,

სტუნა, სტვენა, წახ. სუთ. დაუსტუნ, დაუშტვენე.

სუღისაძებელ, მომაკვდავის სუღის მიმდებელი ანკელაზი.

სუღზურ, ალაზი, ორმოცის წირვა (სუღის ზური).

სუნაჲ, მუნაგი. როგო სუნაჲ რამია, რა მუნაგია.

სურსულაჲ, სირსველა.

სუსმატ, საჭმლისათვის სულწასული, ფრად მუნაგი.

„სქელ თავ მებურუნა“, მტერს ჯიხის სქელი მხარე მებურუნა, მ-
სხალ, მსხალი, მ. სხული, სვ. იცხ, წახ. ჯიხა. [ულერა.

სხომ, სხვა, სხუა. შთიულურად: ცხომ. სხოთა ჭირ—დობეს ჩხირ.

სხონლაჲ, სხვირზლი.

ტაბაჲ, მრგვალი დიდი თაბახი. შუად. სვ. ლი-ტაბე, თლა.

ტაბლაჲ, მკვდრის კერძი.

ტაბლამაჲ, ხალი მკვდრის (ანუ ძველთა) მოსახსენებელი ალაზი. სვ.

ტალახაჲ, ელენთა.

[ლი-ტბლლი.

ტანაჲ, ხბო (რუსთავ. „ტანა—ჯიხი“).

ტანკეტ (ტანკიჲ), მცირე კალათა.

ტანსომოზ, ტანისამოსი; ფესსომოზ, ფესსამოსი.

ტანბაჲ, აზოტი მსხვილი ნაწლევისა.

ტან, თითისტარი.

ტანებოჲ იერიში (თათრ.). „ცხენს კაჲ ტანებოჲ აჲ“.

ტატალ, დიდი ტორი, მეგ. ტუგო, სვ. ფაუ.

ტატალ, ცადი, მეგ. ტოტი, სვ. ტვეტი.

ტატიკელალ, საქსოვის დასაკიდებელი სამიფეს (სამი ჯოხი წვერში ერთად შეკრული და ბოლოში სამ მხარეს გადაშლილი).

ტელალ, დაბტეელებული ცომი, მხარშული ხინკლად.

ტეხებალ, ატედომა; ნუ მეტეხები, ნუ მიტედები, ნუ მუგები.

ტქნალ, ცემა; დამტქმა, მცემა. სახისმეტყველში (მე-IX—X სსუკ.):

„საგოჯრემელითა სასიკოჯდინოღათა და განგტოჯებეს შენ“
(გვ. 281) = ინგ. საგრემელით (=რქებით) სასუკდულყოღათ
და გავტქმეს (გცემეს, გავტეიბეს) შენ.

ტიკალ (წიკალ), წიწილა (სააღერსო სიტყვა).

ტიკი-ტიკი, წია-წია. შუად. ტიკტიკი.

ტიხალ, კრიაღასანი ჩამიჩისა, ხრიალა ნიგვზისა. დატიხა, ტიხე-
ტიხრი, მეტად მაგარი მიწა; ქუატიხრ, ქვატიხრი. [ბი სასხა.

ტიპეელ, მტკაველი, მეგრ. ტპე.

ტიპუა (ტიპეუა), ზირისპირადის ჭელით ამოვსება.

ტიკატი, კოტიტი (შუად. მეგრ. კითი, თითი).

ტილ, წეებანი საჭიეში ზარკის ჭიათათვის. ტლოტლო, წეება-წეება.

ტიმაყ = ჩიმაყ, ჩიმახი. [ნინი კაცი და სხ.

ტინი, „რა ტინის კაცია“, რაფერ ჩამუჯობის კაცია; შავ ტო-

ტიზალ, ძირხვენისა, ზამბახისა და მისთანათა თაველი, რომელიც
ტირახუტ, კამა. [ფოთლად ან უფავილებად უნდა გადიშალოს.

ტირანტიტი, თული, ყარაჩი და მათებრ კაცი.

ტირან-ტირუხით, დრიგინ-დრიგინით. ტრანა-ტირუხით მასჭენებს.

ტირედ, ტრედი, მეგ. ტორენჯი, სვ. მუგვ (გვრიტი).

ტირე, გრძელკულა (უდუმე) ცხვარი.

ტიუნალ, ტუგია, ლეკვი. მეგრ. ლაკვი, სვ. ფაკუნა.

ტიუძარალ, ტიმაძა.

ტიურალ იზუბ, მზიურად რომ წვიმს, იმასუდ ამბობენ ხუმრობით.

ტიელ, ბრტეელი. ტეელ-ტეელ ღანჯრიკადს.

ტიეე, უდ. ჭალაგ, წახ. ჭალაგ.

ტიეძალა-ქლიაგ, ტეეძალ-ქლიაგა.

ტვიურა-თხილ, გარეული თხილი, მკარ ნაჭუჭლას. [ჭკვიანი.
ტუნ, ტვინი. მ. ტვინი, სვ. თველ. უტუნთ, უჭკუო. სვ. თველიან,

შენურ, უგუნური, შეუგნი. [ჩივა.

უგანინა, უბრძნა, საქმე დაავდა. საბას ლ.: უგანინა, საქმე ურ-
უთაგნა, საქმე შეუსრულა, უთავა

უთუმ, უთო.

უგანაე, უგანაენ, назадъ (უგან, назадн, позади).

უგანინან, უგანანანს, ბოლანს.

ულაე, შესაბმელი საქონელი (ხარი, კამეხი) და ანტა ცხენი, ვირი.

ულუფა; ულუფა, კერძი, წილი. სვ. ულუფ.

უმბილ-უმბრილთ, უგბილი, უნდილი.

უმბრანს, უმრანსი, უბარი.

უმბრანობად, წითელი ზარასკევი (ვინც ამ დღეს დილით ადრე ად-
გება და უმბრანად ქლიავის ხის ქერქს უგბენს, მას მისი
ნაყოფი კბილს ველარ მოშტრისთ).

ურწან, უშობელი, უზვი, შვილ-უყოფელი (ძროხა, ფურ-კამეხი & სხ.).

ურელ, მეგრ ულუ, სვ. უღვა, უღ. თე, წახ. თქვ.

ურუმრა, ჩუმათ, იღუმად. ურუმრა ევაგ, ჩუმათ იყავი.

ურულ, ავადმყოფს რამ ნაწეუნი გამთაურის.

ურან, ძაღლის საწამლაგი (მცენ.).

უათალო, სურთ (საბას ლ.: „ელიანდრე, სურთ, ფათალო“).

ფათათურ, ხელთათმანი, თათებზე ჩასაცმელი.

ფაღ, საბუდარი კვერცხი.

ფაღას, ფაღასი, ძაძა.

ფაღასად, კაბა გრძელკვადთაინი; ფაღასად, ფრთებ ჩამოყრილი.

ფანკაცად, ბუნბერაზი.

ფანცაური, ხეობის სახელია კაკში.

ფართ, ფთილა, ფრთილა. მატყელ დაფარავა.

ფანაღლი, იგივე ფრანგ. flanel, რუს. бѣлны.

ფაფანინადა = ფაფანინადა, ფაფაგი რამ ძირს — ნაფხეკას გაიკეთებს.

ფაფაწა, ძაღბი; ადბად ბაღაწა (დარეჯანიანში: ბაღა). შვად. „ფაფ-
თა, თავზე დასხურავი“ (საბ. ლექს.).

„ფაფეი ვინ არ ძაჭრის“, ფაფის ქალა არ მიჭრის, არა მჯერათ.
 ფაფა, ლობიო, ბაკლა, უდ ფახლა, წახ ბაყალი

ფაშ, ფაშვი, სვ. ფაშარ (მრ რ.).

ფანინა = ფანჩა (თათრ), სელმწიფე, ფადიშა.

ფანჯული, ჩაფანჩა.

ფატი, ფატივი, სვ. ფატი, წახ დიკ.

ფაქედგომელ, ქარწილსა და დიდ წვეულებებში მიმართვე-მომრთ-

ფაცი, ფაცი, ფუცი; მ ფუჩი [მუვი, მუწდე, მუხრანგე და სხ.

ფაღ, უდ. ფაღ, წახ. ფაღ. ფაღვი არის: ა) ხარციანი, ბ) ქა-

ნინი (ერბო-კარაქიანი), გ) ქინზიანი, დ) ფაუციანი, ე)

ჭიჭნაგურიანი, ვ) ყახაყანი, ზ) კერცხევიანი, ლ) მა-

კალებული, თ) ზეთიანი (ნიგუზის ზეთიანი), ი) დქშაშა,

ია) ქათმიანი, იბ) ტომიანი, იგ) ჩაშრობილა, იდ) ჩი-

ფორ, თბი; დაფორება, დათება. [ლაფი (ჩლაფი).

ფურ, ფური, სვ. ფურ, ფირ.

ფურტი, ფილტი, მ. ფიფი, სვ. ზერზა. კაცის შესქმეში (შატ.

ფუსტი, ფუნჩა [ქრისტ.) ფირტი.

ფუჩი, ფუჭი, გაფუჩებულ, გაფუჭებულა. გაფუჩა, გაფუჭა.

ფშუნჯა, ფშინჯა

ფხლაკუნ = ფხლანკუნ, ფართხალი, ფხვლაკა.

ქათამ, მეგ. ქათამი, სვ. ქათალ, უდ. კაკაწ, წახ. კატელ.

ქაა, რქა; მეგრ. ქა, სვ. ქანას (შეად. ქანასა, ყანწი, რქა); ქებ

ქამარ, წახ. ქამერ. [გემეება, რქები გამოება.

ქალმან, ქალმანი, უდ. ქალამ.

ქანაცხორ, სანს დ.: „ქანა, უყურთ ცხვარი“.

ქართულ, სიტყვა, ფრანზა, ქართველი

ქართულ, ქართველი. ქართულები (=ქართველების) ქქანაა. შეად.

თუშ. კ ა ხ ი ვ — ქართველი, კ უ ი ხ — ქართველები, ლეკ.

მ უ თ რ ი = მ უ თ უ რ ი — ქართველი (მთური?), მ ა ს ე ქ =

ქანსაგ, თავ-ქარიანი. ქანსაგ-ქანსაგ ლანარიკობს [მ უ ს ე ქ = თუში.

ქანქან, ყბედობა, მიქარვა. [და შებრძულად კარშიკებითა).

ქანშიკ, კარშიკი (დაბ. № 51, გამოსლ. 26,6: ჭქმნე კარშიკები

- ქანკატ, გაქუცული, ფოთელ გაცვივბული; ფერწასული.
- ქაქერ, ღორის მსუქანი ტყავი.
- ქერეჭაღ, სქელ-მოყომრადღო უნჭ-უნჭ კანინი ნესვი; ქერეჭ, მარიაშკისა და მისთანათა ზემო ფრთები.
- ქითიღაღ, ფურცლის წვრილი ტოტები.
- ქიჩინჩოღ, ჯიბლიბო, მეგ. ქუხუჩი.
- ქიფქიფ (თამაშობას: ვისიმე ფაფახს მოთამაშენი წინ წაიგდებენ და ფეხის ამოკვრით შორს აგდებენ, ხატრთინც მისდევს, რამ გამოსტაცოს).
- ქიძობაღ, ცხელ ნატრის ქვეშ გამოცხობილი ზური (შეად. მეგრ. ქიძობაღთი, ქვემოთი, ქვემოღვან. [ბაღი, ზური).
- ქიძობაღთიან, ქვემოთ, ქვემო მხარეს.
- ქიძქიძ, ქვემო მხრიღვან.
- ქინდრიგან, ქინდრის კაცი.
- ქიფუთ, კაზიტი, წინასწარ მითღაღ-მთღაღი ხე, რამდისაცას შემდეგში გაითღებო ხავი, ფიცარი, სვეტი და სხ.
- ქიბ, დედაღი ღორი, ქუბი.
- ქუღობაღ, დიდი ქურა, ხულა ქურინი.
- ქიუოღ, საქუსაღი.
- ქურმუხი საყდრამა, ქურმუხის საყდრის მადღმა (ფიცილია).
- ქურუხ, ზირქუმი, УГРЮМЫЙ.
- ქუქურდ, გოგირდი.
- ქუშუშა, სკუბი; გურ. წკვერტა, მ. წკაბი, სუ. ლისკვუხ.
- ქუხუ, ძაღლის დასაშოშინებელი ძხილი

ღამეღ, ღამე, წახ. ჰხამ.

ღაჭოღ, ხაჭო.

ღაღაღ, მღაღაღი, მღაღაღი, მეგ. ჰაჰა, სუ. ჰაჰ, ბაჰ, ჩაჩხურ, მოღერობაღ, მღერა; ღერობს, მღერის. [ძღურ.

ღარღნა, ღრღნა.

ღმერთ, მეგ. ღორთთი, ლახურ. ღომორთი, სუ ღერბეთ, ღერმეთ, წახ. დინიშ, თავსარ. ღუცარ, ოსურ. ხუცაუ, ჩახ. ღაღაღმერთამა, ღმერთმანი; და ასრევე ფიცილი, ზისმა, წეღისმა.

ღმეტ, გარდა; იმი ღმეტ, იმის გარდა, იმის მეტი.

ღინჭიღოღ, ღვინჭიღა.

ღლიგანწ, სუსტი და წვრილად ტან-ყრილი, ღლიოჭი.

ღრაჭუნი, ღრჭენა.

ღორძუე, ჩალოუქის (ბრინჯის) მზგავსი და მასზე მოსხვილო მცენარეა, ჩალოუქებში ამოდის და ჩაგრავს ჯეჯილს. ამიტომ მას შჭრინს. საქონლისთვის ღონიერი საჭმელია.

ღუღ, წვრილ-გობილა ნამგალი. (აქედგან ღუღაძე).

ღურბელ, ღრუბელი. ღურბელ-ნატარ, გუბერნატორი.

ქანყანი, ურის ყვავი, ყანყანი იხ. საბას ლექსიკ.).

ყაღაღ, ჭოღოკი.

ყაღმან, კალმანი, სუ. კალმან.

ყაღდან, (საბას ლ.: „ყაღდან, უგვარო, მადლი და სუსტი“).

ყანტლიან, ჭუჭყიანი, ბაყლიანი.

ყაჭყაჭ, კაჭკაჭი.

ყანაყ, ცხვრის ღორი, კანაჯი („შეითან ბანრიდამ ჭარისა, ხაში, ჯითითიღამ კანაჯისთვის ღორი“ (დავით ბატონიშვილის მუხამბასი—იურია 1879, № 7, გვ. 185).

ყელ, ყელი, სუ. ყიან, უღ. ყოუ.

ყენ (ყენება), კენ, უკანაყენ, წინაყენ, შინაყენ, შინათკენ. ფშაური კ, ყიგ, ღივი, აყივდა, აღივდა. [კე: მამისაკ, სახლისაკე.

ყინტვრა, ერთი მოსმით გადაკაფვა.

ყინტორაღ, (მცენ.); (საბას ლ.: ყინტორი, წყაროს ყინული).

ყინწინ, თავთავის ყელი.

ყირყან, არყანი (ქვან მძიმე, მოშავო).

ყლქუა, ბრტყენა, სუ. ღი-ბანტეორი.

ყმაწულ, ყმაწვილი, ყმაწული, ყმარწვილი.

ყოგ, ყვავი, მეგრ. კვარია, სუ. ღვამაღ, უღ. ღაღან.

ყოვიღაღ, ყვავილი, აყოვდა, აყვავილდა.

ყოვიშურა (ზღანბრებში), ყვანჩაღია.

ყოვიჭყანტლა, ყვითელ-ყვავილეებიანი ბაღასია.

ყორაგაღ, ისურმი.

ეორეოტ, წერო, ყარყატი.

ეოეოე, მძალ-მძაღლი და ეელეელა კაცი.

ეოხუჟ, კოხუნჯი. სბას ლ.: „კოხუნჯი, იბერული ქალამანი“. („არა დატეკება ჩექმიანისა და კოხუნჯიანთა დახერობა“ 1683 წელს (ქ. ცნ. გვ. 209).

ეროლ (ერალ), შერალი, სვ. ერალ; აყროლას, აამზორა, აამყრალას. ეუილ, ეშუილი.

ეუჟალ, სარქმი. ეუჟალში ადუნა, მიირქვა. დამუჟელ, მომენჯიე.

ეუჟური, კუთხე. შეაუჟურა, კუთხეში მიიგდო, საქმე გაუჭირა.

ეურ, ეური, წახ. კჭრი.

ეურბელა, ბოსტანა (სბას ლ.: ეურბელა, მძრამია).

ეურობა, მოვლა, ეურის გდება. ჭეურობს, უვლის, ეურს უგდებს. ჭეუურ, მოუვარ, ეური უგდე.

ეუჟ, ღრმად მოხუცი კაცი (დაცინვის კილოის სიტყვაა, ალბად დამყ- [ეებული]).

შანა, ფიწალი.

შანგლა, არეულ-დარეულად მითიბუ-მოთიბვა.

შან, შანი. ებას შანავს, შირს შანავს.

შანანდელ, შანანდელი; შანს, შანშან; შანშანჭინ, შანშანწინ.

შანკლა, ფეხებ აყირავება.

შანშ, შანში, უდ. ჭაჭი.

შეზრახნა, შეზრახება, შელანახება. ზატარძალი, ჩვეულებებისამებრ, უ მ ზ რ ა ხ ა დ არის სხლის უფროსებთან, შირველად რომ ხმას გასტემს, დაელანახება, იმს ჭეჟიან შეზრახნა.

შეკ, საზამთრო-ნესვისა და მისთანათა მიწახე გრძლად გართხმული შენიერ, შენიერი. [ღერო, ბარდი (იმერ.).

შეე, შედი; შომოე, შემოდი.

შეელ (შელტან), შეიტანე.

შეკ, მშიერი, შეკრ. შეირენული.

[ხვის გატენს

შეკევა, შექტევა: „შეირივა“, ავადმყოფობამ შეაქტია; შეკევა, შარ- შეფინხვა, ფიხნით ახვევა (ღობიოსი და მისთანათა).

შეშტრანგ, შანთრანქი

შენევა, მიხვედრა, გაგება; შეგატნივ, ნადლევი მოგიგე, „აიღოსტ“.

შეჭმელ, საჭმელი. „მისცე შეჭმელ აქ, ჭკობაც აქ“.

შიბა, წრე ქსოვაში (ნახე საბას ლექსიკ.).

შიგნიერი, ფაშგ-ნაწლავ-გულ-ღვიძლი, შინგანობა.

შიტრიკ, ცუნტრუკა, ცუნდრუკი.

შიშაჲ, შეშა; მეგ. დიშქა, სვ. ზექ, უდ. უშ. წახ. კს.

შიშარ, მშიშარი.

შირინვა, შიშინი. ქობ შრინავს, ქვაბი შიშინებს.

შიჭამად, შეჭამადი. არის დღეს შეჭამადი და რძისა.

შიღდაწელ, შვიღდაწელი (მც.).

შიღლობით, შვიღლობით, სვ. შვიღებდ.

შიულ, შვილი, ე. ი. მხოლოდ ვაჟი: ორ შიულ მუავ, ორი ვაჟი მუავს.

შიუნდ, შვინდი; შიუნდრის, შვინდნარი.

შიუნ, შიუნელი, ასიება (იხ. საბას ლ.).

შიუფრობაჲ, ცეკვა (საბ. ლ. შიშნარი). იშიუფრ, იცეკვე. [ჭირაებს.

შიფოთ, საქანელი რომ სიტყვ-მუშაობისგან გაშეფოთდება, შვეპოს სა-

ჩააკუსკუსა, სანდომიანად და სუფარლად მიაიუნა (შეად. ფშაურ-
ხევსურ. კუსი, ნდამა, სურვა, ძველ. კისკასი, ჩაკისკასუ-

ჩაკურგურაჲ, ჩახრიალი, წყალვარდნი. [ბა, ჩაკუსკუსება.

ჩად, გვიძრა, ჩადუნა. მთის მტენარეა, მაგარი ღეროები აქვს და
ლამაზი წვრილი ფოთლები; საქანელი არა შკამს, იხმა-
რებს ზურის ორმოების მოსახდავით. (ვიდრე ზურს ორ-
ში ჩაჭყრიდნენ, მის შიგნითს—ძირს და გარეშემოს გამ-
ხმარ ჩადს სქლად აგვრენ, რომ ხობდალი მიწას არ მი-
ეკაროს და არ დაშორდეს.

ჩაღაჲ, ჭაბის შამბია, წვრილ-წვრილ კონებად შჭრის და სახლებს
ხურავენ. მეტად გამძლეა და დიდხანს არა ლხება.

ჩაღ, ჩადი; ჩამოჲ, ჩამო (-დი). ჩა-ს უდრის სვ. ჩუ: ჩა-გორება =

ჩაღიკა, ნადარის დასაკვრელი ჩხირი. [ჩუ-(ლი)გვრანი.

ჩაღღუჲ, ცელი, სვ. მერხილ.

ჩაჟუტება, ჩაფურთხება, ჩაღუჟება. ჩამაჟუტ, ჩამაფურთხე.

ჩარჩავ, ჩარსავი.

ჩაფარ, ყავრის ლასტი.

ჩაფკანი, ქალთა სხალახნი.

ჩაქულ, ფურცლის დაბალი ხე.

ჩაღარღანა, არხედ გაკეთებული ჩხრიალა, ღარღანა.

ჩაცუნცეობა, ჩაცუნცეება.

ჩაჭბაკანა, ოჯახის წილი ნეუისაცან.

ჩაჭკრა, მოულოდნელად რამე წილად ჰხვდა. ჩაჭკარ, ბედმა გამიღი-
რილაგ, ჩლაფი, უერბოფო ფლაფი. [მა და წილად მხვდა რამე.

ჩინკერ, გამომშრალი ხორცის ნაწილი.

ჩლიქ, ენა ჩლინგი.

ჩორკე, წვრილი და გრძელი ცული; ჩორკენა, ჩორკით ხვრეტა.

ჩომახეთქულ, მეწვერ წამოსული ადგილი მთისა.

ჩუნქე, ჭიზი, სპას ღ.: ჩუმქე, მუცელ-დაშეპოული. (შეად. ჩუნქე
ჩაუვარდა, კუჭი ჩაუვარდა).

ჩულურ, ჩავარდნილი ადგილი (ჩულურეთი).

ჩუჩაყ, ჩინჩაყვი.

ჩხა=კახხა, (ფშაურ. კახხა), ЧХАХА.

ჩხალ, ფრჩხილი, მეგრ. ბირცხა, სუ. ცხა.

ჩხუნკე, ჩხიკვი, კოდალა.

ჩხუტვა, ჭიკოს და მისთანათა ჩეკვა, ჩათლა-ჩამწვეტიანება.

ჩხუტ, ჩხეკილი რამ, კუნძი, მორი და მისთანა. ჩხუტზე ეკვა, წვე-
ტიანზე (სარზე, მარგილზე და სხ.) აკვა, დაესო. (ჩხუ-
ტი მთელი ჩხეკილობა და მისი წვერი კი წვეტი, ინგ.
წვეტ. წვეტიან, წვეტიანი შეად. ჩქუთი, ძელთა ამოსათ-
ლეელი (საბ. ღ.).

ცაძმეტ, ცამეტი (=სამი+მეტი=ძველი ათსამეტი*)

ცაღ, ცა, სუ. დეც. ცაზე, სუ. დეცარ-ჟი (=ცებ-ზე, ცან-ზე).

ცახხ, კელიანი შამბი (სუ. ცაგ, ეკალი). კანებოდ მჭრინა და ხმარ-
ბენ ჭიის შესაცხად და კაღო-ეზოების დასაგველ ცოცხ-
ჯაგად. სპას ღ.: ჩახი, საჭიე კანა ბოყისთვისა.

*) თს=ღს=ძ: მადს=მადს=მაც, გვერღს=ინგ. გქრც, ერთსახე=
ძველ. ერთსახე (მე-X ს. ხელნ. № 144, მცხეთის ჯვრის ამალღების სა-
კითხავში). როსტომიანში გვერც, ახლოს, გვერღს.

ცეცინან, შტერი, ცეცინაობს, აქეთ-იქით იცეცეობს.
 ცირიხ, ელამი.
 ცისანგაინდელი, უინუდლიანი, ცინგლიანი დღე.
 ცისარტყელად, მეგრ. ცაშ-არტყაფუ, სვ. დეტი სარტყ.
 ციცაღ, შშიშარა, გაუბედავი.
 ცოტვა, ცურვა. დაცორდა, დაცურდა.
 ცრქოთა, ხება, ტმსნა. ეცრუთების, ეტმსნება.
 ცუნ, ცვილი, წმინდა სანთელი.
 ცხენიძგელ, ცხენის გველი (ფერით წითელი და მეტად შხამიანია).
 ცხობელ, ზურის-მცხობელი, ხაბაზი.

წახლ, მეგრ. ჭუბური, უდ. წახულ, წახ. წახულ.
 წაგიღ, მოგიგე, დაგძლიე.
 წაღდ, მეგრ. ბურჭული, სვ. წაღდ, უდ. კირაბ, წახ. კირაბ.
 წანასულ, წასული. წანასულ-მანასულ, წასულ-მოსული.
 წაძნაღიკა, ჩხვილთა (ვაყთა) სსიარცხო.
 წაძრ (წაბრ), ძაბრი. (ფესვ. წაფვა, ძაბრვა).
 წარაბაკანაღ, ღობემძვრალა ჩიტო, ჭინჭრატა. საბას ღ.: „წარაბაკანი
 ეფველთა სირთა უმცირესია“, გურ. ჭინჭლად.
 წასანაყებ, წაგვერდებ, გადახრა.
 წაფა, წევა, გაწევა; მწაფელ, მწეველი, გაწაფ; გაძაბე, გაჭიმე, გა-
 სწი. უად. დაწაფე, მწაფე.
 წაღან, წელან; წაღანდელ, წელანდელი, ძაღანდელი.
 წაღმი, მერმის, წაღმის.
 წეკა, ხეკა. (იხ. ნაწეკ).
 წელ, წელიწადი, მეგრ. წანა, სვ. წა, უდ. უსენ, წახ. სელ.
 წელად, წველა (მწიბრი); სწელავს, სწველის.
 წენ, წეინი, სვ. წუნ. [ლავი].
 წერ, მწვერვალი, წერ, წვერი, სვ. ვარე (და აქედგან ვარსიმი, და-
 წებელი, წუხელ, წახ. მიჭხტა, მწუნრი.
 წიგიჭ-წიგი, ჭუჭუ, ჯუჯუ!
 წივანა-ბაღან, შირაქის ბაღანი, ურც.
 წივა-წივა, დაშლა, დაქსაქსვა.

წიგაწიგა, ხე რომ გაიხატრება მრავალ ნაწილებად.

წილგა; კიტრ დაწილა, რაც კიტრი იყო დიდ-წვრილიანად მოკრი-
ფა; წილ, ახლად გამობმული კიტრი. მ. წილუა, სთვლად
წიკოღ (ციკან), თიკანი, ციკანი, წახ. წეჭ. [ბა, კრეფა.

წინდაღ, უღ. წინდაკ, წახ. წინდა. [წერ-კენწერ მიმომფრინავი.

წინკერ, კენწერ-კინწირა; წინკერენა (ზღაპრებში), ფრინველი, კენ-
წინტვა, თითო-თითოდ მოკება (თამაშობაში) ყოველყვესი. გაწინტა,
თითო-თითოდ მოუგო ყოველი (კაკალი, თუ სხვა, რაც
სათამაშო იყო). გაწინტულ, წაგებული კვალწმინდათ.

წინტილიღ, ზატარა სირია, სწრაფი, დაუდგარი., წინტუტუ-ს გა-
წინტილიღს, შტერია, დაუდგარი. [ჭკვიანი.

წიზღანკ, მეტად წვრილი, აწიზილი ხე, კაცი, საბელი და სხ.

წირწან, ახეჩის წინა-ტარი. [სხვილი ნაწნავი თმა“.

წიწილაღ, კაწილი, დალაღი, ჭავლი, კავები. საბას ღ.: „ჭავლი,
წიწალ, წველი, ბრწვალღი, ბრწამღი, რომლითაც მტენარე (ვაზი და სხ.)
ეხვევა ჭიგოს, ეკვრება მიწას და სხ. ღუშ. მახ. — კავანა.

წიენგა, ბრწეინვა, მეგრ. წიენუა, სვ. კხრი (შეად. კრიალა).

წიეზარტღ, წიეზურტი, წიეზარტი.

წიერტილაღ, წრტილაღი. „აწკირტილაღებს“, აწრტილაღებს.

წიქლინტ, სკინტილი. [რება).

წიქლუნტ, აბრეშუმის ჭიის განავალი. (ზახვ-ხერგის სასუქად იხმა-
წიქსა, გრესა წიქლისა, ვაზისა და მისთანათა. საქმე დაწინსა, საქმე
გაბრუნდა, სიმართლის გზიდან გადაიფანა.

წიქსან, წიქვანი, წიქნიანი.

წიწორ, ტირიფი. საბ. ღ.: „წიწორი, ველური ტირიფი“.

წიღ, მწვადი, ლეკურ. წიღ.

წიღვეღ, მწვავე. სწიღს, სწიღვს; დაწ, დაწვი; დაწო, დაწვა.

წიწორ, სწორე, „წიწორ-წიწორ იღანარიკ“, სწორ-სწორე იღანარაკე.

წიწორა, სწორედ.

წიუმზაღ, დიდი წვეთი, капля. „ერ წიუმზაღ ჩამაყლან“.

წიუმწუმაღ, წურწუმა, კუმკუმა, სწილენძის კუტლაღი.

წიუმაღ, წვიმა, მეგრ. ჭვიმა, სვ. უჩსა (საბ. ღ.: „ისხარი, ჩქარი

წიუნწილა, წიუნწა. [წვიმა“).

წუწლუტ, წაწლას.

წელისძა, წელისძაღმა (ფიცილია).

წეილ, წწეილი, მეგრ. წეირი, სვ. წისქ.

ჭად, მჭადი. ლევ. ჭატ.

ჭანკა, ლეკთა აზნაური.

ჭანჭიკ, ჭინჭილაკი.

ჭერხილ, ჭირხვი.

ჭიბაჭ (=ჭუბაჭ), სუღელი, ცეტი.

ჭიძ, მიწა ბალახიანთ აჭრილი ბარითა, дернъ.

ჭიძელ, წირბლი; ჭიძლიან, ჰირდაუბანელი, წირბლიანი.

ჭირჭიძა, მკაღარ, ზანტა.

ჭიუჭიუა, ეიჭიუჭა (კაცი).

[სე (სხვეწე) ახმობენ ბოღსე.

ჭიჭნაგურ, ძეხვი-აზობტი. მრავალ სურნელფრანით აზავებენ და აყარ-

ჭლეე, მჭლე, მეგრ. ჭეოლას.

[კა, დახლიქა.

ჭეილ, ხლიქი, ჭლიკი, მეგ. ჩირქი, სვ. ჩილქ. დაჭვილას, დაჭლი-

ჭლიგ-ჭლიგ, ჭიუჭიკი შერცხლისა და მისთანათა.

ჭრეე, მჭრელი. ჭრე ჭეოლ აქ, გამჭრიახი ჭევა აქვს.

ჭორტკელ, მჭვარტლი (ვინც ოფლი იცის ფეხის თითებში, დაბან-

ჭელ, მჭვადი, [დებისას თითებშუა ჭვარტლს იყრინ: აშტობს).

ჭროხ, ჭროლას. ჭროხჭროხ თოფებისა, ჭროლას თვალებიანი.

ჭუაჭუა, დაბატრვა; ,,ჭუაჭუა იქნა“, ნაჭრებდა დაიფრინა.

ჭულუკ, ცელქი. ჭულუკ რაღმი, ცელქი ვინმეა.

ჭურძაჭუჭუხ, წვრილმანი და ჯოღღღ-მოღღღ ხალხი ან ხილი.

ჭუჭუნკელა, ცინინათელა.

ჭეოზ, ჭეაზი; თოფლ-ჭეოზ, თოფლ-ჭეაზი (შეად. მეგრ. წეუ (ჭა),

რამდისაგან გვაქვს წეურვილი, წწევა, წეალი, წეარა ჭ სხ.).

ხაზირ, ქვევრიდგან ღვინის ამოსახაზი ხაზერი (ხობე, გურ. ორკობე, კობე); მიბმული თხილის ორ გრძელ წნელსე.

ხანტვა, ქვევრის ხეხვა, რეცხვა ხანტით (სახანტვა ქვით).

ხახ, მეგრ. ხარხვი, სვ. ხახვ. ხახი თანტაჲ, ხახვის კვადი.

ხახრად, ხარო, სარკმელი.

საჭეკალ, საეკლე ბარჯი. საბ. ლ.: „სეჩაკალი, ბარჯი, კაზინი ჯო-
 ხეტა, ხეეტა. დახეტ, დახეტე. [ხი, გინა სათეგზე ჯონიჭი“.
 ხეტა, მონხეტა, გაქტევა, ოტა. მაღხეტა, იოტა, გაიქტა.
 ხეწა, ხეგწა, სვ. ხავირწ.
 ხიგხიგოის, ვაღნახრობით ცხორობს.
 ხმა, ხუმა, გაღება. ებაღ კახხო. „ებას კახხომს და აღარ მოუჭერს“.
 შეად. „დახუენით ბჟენი ჯოჯოხეთისანი“.
 ხოგ, ხვაჯი, მეგრ. ხვე, სვ. ლუ-ხვერ (შეად. მეხვერე).
 ხრალ, იურცდის (ჩაქულის) სხვილი ტოტები.
 ხუალ, ხვალე, ხვალ. ხუალხემთ, ხვალხევით (ხეგ), იმაღხემთ,
 ხვალხევითისხეთ (ხეგის ხეგ).
 ხუპერ, ხოკერი, ხის ქერქის ჭურჭელი.
 ხუთულ (=ეუთულ), ხუთი ხელეური, ერთად დაწეობილი.
 ხუტუკიან, ხუტურანი.

კაღებამ, ხრაკვა; მოკაღებულ ქათამ, მოხრაკული ქათამი (საბას ლ.:
 „კაღვა, მარცვალთ შეწვა“; დასმხლა, დასწვა-დასდაცა,
 კარელ, მხარე. [მწვავედ სტემა].
 კარზაბამ, კარეული მტრელი.
 კარ, ხარი, მეგრ. ხოჯი, სვ. კან.
 კაძო, ძლიერი ხმა ხის მოტეხვისა, ახლენისა და სხვათაგან.
 კაფკაფ, ძლიერი დუღილი, ძვრა კაფად, ქაფკაფად.
 კადმა, ხვდამა, სვ. ლი-კედ, მიუკდა, მიუხვდა, მისწვდა, შეუკდა,
 შეუძვრა (მაგ. ხობ ძროხას), შეად. კარდამოკდა.
 კავ, ხევი, ბერძნ. κημυ (κέν), წმ. წყალი, წყარო, ხევი
 კელეკლ, ხელეური. საბ. ლ.: მჭელეული, კელეული უნისა (დაბად-
 კელძანდილ, მანდილი, სვ. კისმანდ. [31,7).
 კემწიფელ, მეგრ. ხენწიფე, სვ. კელწიფ. (ხელს მეგრულად ჭქვიან
 ხე და ამიტომაც ხან ითქმის ხე-მწიფე და ხან ხელ-მწიფე).
 კერკალ, ხირხალი. კერკალ აჟეარ, ჩომოუეარ. [ვატუელა.
 კეჩვა, ტეხვა. ზურ გაკეჩ, ზური ვატეხე. უღელ ვაკეკხა, უღელი
 კინცვა, შეკინცვა, მჭიდროდ ჯდომა აღმინათა, ჭდევა.
 კნა, ხვნა, მეგრ. ხონუა, სვ. ლი-კნი. მოკან, მოხანი.

კნულ, ხნული (ხახნავი), მეგრ. ხახნა, სვ. ლი-კან.

კოცან, ხოცვან, სვ. ლი-კცე.

კრქელ, ხვრელი. გაკრქე, გახვრიტე, კრქე, ხახვრეტი.

კრუალ = კურვალ, მხურვალე.

კანბა, აბა; უდ. ბელა.

კანბაღ, ორთითი.

კანდულ, ადგილი.

[ქელვა, ელვა,

კანღვ, ალი, სვ. ჭვალ. შუად. ალიონი, მეგ. ალიონი, სვ. ჭვალღვ.

კანღვან, ალვან (ბრინჯის ფეხებისა და თაფლისაგან აკეთებენ).

კანღ = რანღ, რა, რანი: რანღ გინდა? ჭანი = რანი?

კან = ჭანღ, აჩუ, ჭანჩუ.

კანშ, ასაკი, ჭასაკი. შუად. თათრ. კანშ—ასაკი.

კანღსან = რანღსან, რა არი, რა-არს = რანღს?

კანკან, აკანკი (მცენ.).

კანრანკიღ, არანკი. სვ. ჭანრანკ, მეგ. არიკი.

კანრანღ, ვაგების მომხსწავებელი ხმა-ძხინდი (тревога).

კანჩინღ, აჩიხი. სპ. ლ.: , აჩინა, უდლის ხარის საკუნელი“.

კანე, ან. ანუ, სვ. ჭედ, მეგ. ვარ.

კანე, ეპე; ჭებე, ებ, სვ. ეჭ.

კანელვან, ელვან, მეგრ. ვალუა, სვ. ლი-ქელაღი.

კანემგან, ე მანგან.

კანემენ = რემენ, რემელი.

კანენვან, ცხენოსანი ქალი მადრიონად.

კანეკეკი, ეკან, ეკ კი.

კანეშ! ხარის გასარეკი ხმა.

კანერ, იარე.

კანეგ, დიად, კი, ჭე, ჭანღ.

კანეგჭან! ჭე-ჭე!

კანეძობს, ისწრაფის გზა გაიკაფოს, იბრძვის, ცდილობს. შუად. რმი.

კანეძ = ძ, უძე; ნუძეძე, ნუეძე (კავში., წმ. ცხ., დავით ბატონიშ.):

„ნუეძე ესე იყო წადილი მისი (№ 278, ბოლოს. დავ).

ბატ.-სა). ინგ. მეამ==მე-ჭუმ, შენამ==შენ-უმ, დედა-ჭუმ
შემგველას, დედა შემგველას.

ჭუმ, ხა, ხამ: მე-ჭუმ მუქელ, მე ხა მთვედი; რამ: „ჭკვ ვთქვით-
ჭუმ, მთვდა“, ეგვ ვთქვით, რა მთვიდა.

თველა:

მრ = ერთ, ცალ, მეტ. ართი, სვ. ეშრუ, უდ. სა, ღლიდ. ცა, წახ. სა.
ლრ, მ. ყირი, სვ. ჭერი==ჭერი.

სამ, მ. სუმი, სვ. სემი, უდ. ხობ.

ლთს, მ. ოთხი, სვ. ვაშთსვ.

ხუთ, მ. ხუთი, სვ. ვახვიშდ, უდ. ვა, ვუბახ. ხუ, წახ. კობლე.

ქქს, მ. ამში, სვ. უსგვა, უდ. უგ, ვუბ. ექ, წახ. ჭინბლე.

შუდ, მ. შვეთი, სვ. იშვიდ.

რუაჲ, მ. რუა==ბრუა, სვ. არა, ღლიდ. ბარ.

ჩხრაჲ, მ. ჩხარა, სვ. ჩხარა.

[წახ. ჭიწიბლეკვ.

ათ, მ. ვითი, სვ. იეშდ==ჭეშდ, უდ. ვიწ, ღლიდ. ით, ვუბ. ვიწ,

თერძეც, მ. ვითართი, სვ. იეშდეშვი, უდ. საწ, ვუბ. ვიწხუს,

თარძეც, ვითარეტი, ჭეშდეგვი.

[წახ. ჭიწიუსაბ.

ცამძეც, ვითარსუმი, ჭეშდსემი.

თარძეც, ვითართი, ჭეშდეგვაშთსვ.

ხუთძეც, ვითარხუთი, ჭეშდეგვაშთსვიდ.

თქქსძეც, ვითარამში, ჭეშდეგვაშთსვ.

შუდძეც, ვითარშვეთი, ჭეშდეგვიდ.

რუამძეც, ვითარრუა, ჭეშდარა.

ჩხრამძეც, ვითარჩხარა, ჭეშდჩხარა.

ლც, მ. ეხი, სვ. ჭერე ეშდ (=არ+ათი), უდ, ეა, წახ. ეა-აბლე.

ლცადანთ, ეხიდართი (შენიშნე: ოცდაერთი, ოცდაორი... ოცდა-

ლცადანთ, ეხიდავითი, სემეშდ (=სამი+ათი) [ათი და სხ.).

ლრძლც, უარხეხი, ვაშთსვ-ეშდ.

ლრძლცადანთ, უარხეხიდავითი, ვახვიშდ-ეშდ.

სამლც, სუმანეხი, თესგვაშდ.

ლთსძლც, ოთხანეხი, არაშდ.

ლთსძლცადანთ, ოთხანეხიდავითი, ჩხარაშდ.

ას, მ. ოში, სუ. აშირ, უდ. ბაშ. წახ. ვაშ. [წახ. ააზირ.
ძინ, ათას, მ. ანთასი, ს. ათას, უდ. ჰაზარ, დღ. ითბაჟ, უუბ. აზი,

კრძალვით მოვიხსენიებ ნეტარხსენებულთ დიმ.
იოს. ჯანაშვილის, ჩემის მშობელის გიორგის, ძმის ნი-
კოის, დედის მარიაშის და სალომე ნიკოლოზის ასუ-
ლის გამხარაშვილის სახელს: ამათ, ზემორე ხსენე-
ბულების (გვ. 135, 140), ჩემის ძმის გაბრიელის და
ბევრ სხვების შემწეობითა და დახმარებით შევკრიბე
და შევიმუშავე მთელი აღბეჭდილი მასალა შესა-
ხებ საქართველოს იმ განაპირა აღმოსავლეთ კუთ-
ხისა, რომლის მკვიდრთ მრავალ საუკუნეთა განმავ-
ლობაში წმინდა გმირულ ბრძოლით დაიცვეს იქ თვი-
სი ხალხოსნობა, ენა და სარწმუნოება. ამასთანავე
მადლობას მოვახსენებ „ძველ საქართველოს“ რედაქ-
ტორს ბ-ნს ექვთიმე სვიმონის ძეს თაყაიშვილსა და
მისს მახლობელ თანამშრომლებს, რომ საქართველოს
ყოველმხრივი შესწავლა დაიწყეს ჩემ სამშობლო მა-
რად მზიან საინგილოდამ.

იხილეთ მუშაობა

ლექსიკონისთვის:

მ. ჯანაშვილი.

- აქმ = აქ მამე.
- ახლიეში, ახლოებში, მალე დროს.
- განეკა, ძალიან კარგა გააკეთა.
- დარეკა, დარცხა, რიყედ აქცია.
- ერცხა, ერთიც სხვა; უცხოდ, უცხად, მოულოდნელად. ინგ. სხოა = ხევს. ცხა. შეად. უცხო (გურულ. ურცხო), უცხოეთი.
- კუნტუხ = კინწიბ (ინ. ზემო ლექს.).
- დქდქც = დედაქეცო (ხეა).
- სუფეკ = სოფეკ, სუფეკებში = სოფეკებში (ორივენაირად გამო-
ითქმის).

ბგერათათვის (ზემო გვ. 225):

ინგილოურში არის ხმა, რომლის გამოსატქმელად ქართულში ნი-
შანი არ მოიპოვება. ცხადად მოისმის იგი სიტყვაში ბრ: ა-სა და რ-ს
შორის რაღაც გადატეხილი ბგერაა, რომელიც არც ნახევარი ხ-ა და
არც სრული ჰ: აზრ.

413

5 202